

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

מדורה היא משרש דור, לשון דירה – במדורה עושים לה' "דירה בתחתונים". בעולמות התחתונים יש משהו שצריך לשרוף, ויש גם משהו שצריך 'להדליק' בגדול. בהדלקת המדורה שורפים את הגלות ומבעירים אש של גאולה

[מתוך השיעור 'תיקוני זהר לג']

בהר תשפ"ב

בהר ה'תשפ"ב

04

להתחיל מאהבה

נקודה מעובדת
האהבה שקודמת ל"ראשית חכמה
יראת הוי"

05

השמיטה בעולם-שנה-נפש

שיעור לפרשת בהר
אקולוגיה ותיקון הנפש בשמיטה

10

תיקוני זהר לג

התוועדות ל"ג בעומר תשפ"א
יראה טהורה ויראה נפולה כשכר ועונש,
האהבה ככח מניע של היראה, חו"ג
שבמלכות

22

רבי עקיבא בפרקי אבות

פרקי אבות – פרק ג' משניות יג-טז
פרצוף אמרות רבי עקיבא

23

חיבור השכל האלקי והשכל האנושי

קדושת לוי לפרשת בהר
פנימיות הבינה של משה רבינו
המחברת בין השכל האלוקי לאנושי

25

"נקמת דם עבדיך"

מלכות ישראל – תיקון המדינה
תגובה ממלכתית הולמת לפיגועים

26

הסיפור החסידי

רבי יחזקאל לנדא
הקשר בין מורנו הבעש"ט ובעל הנודע
ביהודה

28

מענות ותשובות

תשובות הרב לשואלים
הצגה על מאורעות השואה וסגולה
למחיקת חובות

29

פְּאֲזוֹר לְעִדְיָיִךְ אֵין מְצֵב אָבוֹד

רְזִי יִלְמַד אוֹתֵנוּ מֵהוּ פֶּסַח שְׁנֵי זָמָה
הַקָּשֶׁר לְרַבֵּי מְאִיר בְּעַל הַנֶּסֶם

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צ'אָ אביחיל | התאמת עיצוב: ענבל ציק
מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לקוראינו היקרים ולעם ישראל כולו. לפניכם גליון **נפלאות לפרשת בהר**, מלא בכל טוב, דברי תורה, התוועדויות, סיפורים חסידיים ועוד.

השבוע בגליון:

נפתח עם **שיעור מענייני השנה ומענייני הפרשה** מתוך רשימת הרב – **השמיטה בעולם שנה נפש** – העוסק בטעמי המפרשים למצוות השמיטה ובו מתבאר כיצד "אלו ואלו דברי אלהים חיים" והמצוה נוגעת גם למעגל הסביבתי **אקולוגי**, גם מתקנת את המודעות לזמן וגם פועלת **תיקון עמוק בנפש האדם**.

נציין שגם מדור **קדושת לוי** השבוע נוגע, בצורה מעניינת בסוגית טעמי המצוות בהקשר של השמיטה. ובאותו הקשר נמליץ לכם גם לחפש את 'האח הקטן' של נפלאות, גליון **אביטה נפלאות** שעוסק השבוע בתודעת האמונה שבונה בנו שמירת השמיטה.

משם נעבור לשיעור המרכזי, חלקה השלישי של התוועדות **לג** בעומר דאשתקד, בו מלמד הרב את תיקון **לג** מתיקוני הזוהר – שיעור מלא וגדוש באהבת ויראת ה', שחותם בכוונה נחמדה להדלקת המדורה השנה.

ברכת **מזל טוב מזל טוב** לר' ישראל שי' **כץ** – מהעוסקים במלאכת הקדש בעבודה על הגליון – וב"ב לרגל הולדת הבן. שיזכו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה בעתו ובזמנו ויגדלוהו לתורה וחופה ולמע"ט.

"לג בעומר קרב ובא וכולנו תקווה שנזכה לשיעור עם הרב בבריאות איתנה וברוב שמחה – את העדכונים תוכלו לקבל ברשימת התפוצה או לשמוע בקו הפנימי פון.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

להתחיל באהבה

חטא. בדורנו, דור התשובה, היוצא־מן־הכלל נעשה מצוי ועיקרי. ואכן, החסידות, שהגדירה את עצמה תנועה של תשובה, היא תנועה של עבודת ה' בדרך של חסד ואהבה – וככזו היא מחפשת תמיד להקדים ולחשוף את האהבה כבר מראשית הדרך, להגיע ל"סוד מרע" על ידי ובעקבות "ועשה טוב":

כך מוסבר שהיראה היא אמנם הכח המניע של מצוות לא־תעשה, אך היא עצמה מצות עשה וככזו המניע הפנימי שלה הוא אהבה. כלומר, למרות שהיראה קודמת לאהבה הגלויה והבווערת, ליראה עצמה יש מניע סמוי של אהבה – אני ירא מה' דווקא מכיוון שאני אוהב אותו! בעומק, יראה פירושה רגישות – דווקא אוהב ה' אמיתי רגיש בכל מצב לנוכחות ה', "שויתי הוי' לנגדי תמיד". לאוהב ה' כזה מובנים דברי רשב"י בתקוני הזהר שהיראה הטהורה אינה רק מניע לקיום המצוות אלא היא השכר הטוב על קיומן, ושיראת ה' במצב גשמי טוב טבעית ופשוטה יותר מיראת ה' כשהמצב קשה.

גם בהקשר הציבורי, כדי שהעם יקבל את מרות המלך הוא צריך קודם כל לאהוב אותו ולהאמין בטוב שהנהגתו תביא לו (דבר הבולט בדמותו האהובה של דוד המלך).

ובדרך הרמוז: התורה פותחת ב"בראשית", רמז ל"ראשית חכמה יראת הוי'" (וכן "בראשית" אותיות **ירא־בשת**), אך המלה "בראשית" עצמה פותחת ב־ב רבתי, האות העיקרית במלה אהבה (הנקראת "פקודא תניינא", המצוה ה־ב), ורק לאחריה האות ר, האות העיקרית במלה יראה (וכן "בראשית" במספר קטן עולה אהבה).

אהבת ה' ויראת ה' הן יסודות עבודת ה' – שתיהן מצוות עיקריות החוזרות ונשנות בתורה; הן הכנפיים המעלות מעלה־מעלה את לימוד התורה וקיום המצוות; והן גם כוללות את כל המצוות, כאשר האהבה היא המניע הפנימי לקיום **רמח** מצוות עשה והיראה היא המניע הפנימי לשמירת **ססה** מצוות לא־תעשה. מי קודמת, האהבה או היראה?

"ראשית חכמה יראת הוי'" – הכלל הוא שהיראה היא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" ורק אחריה באה האהבה, כמו הסדר הפשוט של "סוד מרע [לא־תעשה מיראה] ועשה טוב [מאהבה]". כך, בתקוני הזהר מוגדרת היראה כ"פקודא קדמאה" והאהבה כ"פקודא תניינא" – הן האלף־בית של היהדות, דווקא בסדר זה. גם בעבודת הכלל, בתיקון החברה והמדינה – משטר מתוקן מבוסס קודם כל על "מוראה של מלכות", "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך", ורק על בסיס זה ניתן להגיע לתכלית ולהיטיב לאזרחים. בלשון הקבלה, רק לאחר "בנין המלכות מן הגבורות" נמשכים "חסדי דוד הנאמנים". כך, רק אחרי מלכות דוד, איש המלחמות, באה מלכות שלמה, איש המנוחה והשלום.

ובכל זאת, לכלל המקדים את היראה לאהבה יש יוצא מן הכלל – פעמים רבות התעוררות תשובה באה דווקא מאהבה, גם כשאדם עדיין שקוע בעבירות, ורק בעקבות התשובה מאהבה הוא חוזר לחיים שיש בהם יראת שמים ויראת

שיעור

טעם שמיטה

השמיטה בעולם שנה נפש

ממנה ישראל וישבו עליה הגוים אשר לעולם בה
יעבודו ואיך תשבות הארץ בהשמה מהם.

הרמב"ם במורה הנבוכים^א כותב תחילה בטעם השמיטה "לחמלה על בני האדם", כמו שכתוב "ואכלו אבינוני עמך"^ב, ומוסיף עוד טעם "שתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה". זהו צורך חקלאי מובהק של הארץ, לתת מנוחה לקרקע מדי כמה שנים כדי לשמר את פוריותה, מתאים לשיטת הרמב"ם לתת טעמים למצוות גם מצד שמירת הטבע והבריאות.^ג

אך הכלי יקר מקשה: מדוע השמיטה נקראת "שבת לה", והרי המצוה היא לצורך הארץ! ועוד, מדוע העונש על בטול שמיטה הוא גלות, ככתוב בפרשת בחקתי "אז תרצה הארץ את שבתתיה"^ד, וכדברי המשנה "גלות בא לעולם.. על השמטת הארץ"^ה – והרי אם טעם השמיטה הוא לחזק את כח הארץ, העונש צריך להיות (מדה כנגד מדה) רק שהארץ לא תתן את יכולה! ומה התועלת בכך שישראל יגלו ממנה והרי אז הגוים יעבדו בארץ והארץ לא תנוח!^ו למרות הקושיות, ודאי דברי הרמב"ם במקומם, אלא שיש לראותם כחלק מתמונה

כמה מפרשים עסקו בטעמי השמיטה^ז, מתוכם נלמד את דברי הכלי יקר המביא שלשה טעמים לשמיטה, שנים של המפרשים שקדמו לו, שאותם הוא דוחה, וטעם שלישי משלו. כפי שיתבאר, שלשת הטעמים מקבילים לשלישיה היסודית (בספר יצירה) "עולם שנה נפש": עולם היינו ממד המקום, המרחב הגשמי; שנה היינו ממד הזמן (המשתנה מיום ליום ומשנה לשנה); נפש היא נפש האדם החי בתוך מרחב־זמן. השמיטה בכלל היא דוגמה מובהקת לעולם־שנה־נפש – זו מצות התלויה בארץ "ושבתה הארץ"^ח (מצוה בחפצא של הארץ^ט), עולם; מצוה התלויה בזמן, שנה; ומצוה על האדם (הגברא), נפש.

הרמב"ם: מנוחת הארץ

כותב הכלי יקר: רבים אומרים שהטעם הוא שתשבות הארץ כדי שתוסיף תת כחה לזרוע, ולדעה זו נטה הרב המורה. ורבים חולקים עליו ואמרו שאם חששה התורה לזה שלא תחלש האדמה למה יתחייבו גלות על שמיטת הארץ יהיה ענשם שלא תוסיף הארץ תת כחה להם, ועוד שאין זה שבת לה' כי אם לצורך הארץ, ומה שאמר אז תרצה הארץ את שבתתיה מה תרויח בזה שיגלו

ד ח"ג פל"ט.

ה שמות כג, יא.

ו ראה למשל מו"נ ח"ג פמ"ט בטעם מאכלות אסורות וראה טעם מצוה פרשת צו.

ז ויקרא כו, לד.

ח אבות ה, ט.

נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב ז' אייר פ"ב.

א וראה ושבתה הארץ במאמר 'טעמי השמיטה'.

ב ויקרא כה, ב.

ג ראה מנחת חינוך מצוה קיב. **ושבתה הארץ** במאמר 'שביית הארץ ושביית האדם'.

שבוע בא לזכר חידוש העולם ואם הוא לא יועיל מה יושיענו זה הבא לעיתים רחוקים.

טעם זה מתחיל בהשוואה בין השביעיות, השבת בימים והשמיטה בשנים, "שבת לה" ו"שבת הארץ"^{יא}. השבת מזכירה את הבריאה, חידוש העולם, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ"^{יב} וכן השמיטה מזכירה את חידוש העולם.^{יג} גם הרמב"ן כותב שהיקף השביעיות

בימים רומז למה שהיה בבריאת העולם, והיקף השביעיות בשנים רומז ל"אשר יהיה בבריאת כל ימי עולם", "שית אלפי שנים הוי עלמא וחד חרוב"^{יד}, ולכן "הכופר בה [בשמיטה] אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא" – אך בעל העקידה והאברבנאל מוסיפים את התועלת הגדולה ("עצת החיים" בלשון האברבנאל), להשריש בנו שימי חיינו בעולם הזה מוגבלים, "ימי שנותינו בהם שבעים שנה"^{טו}, ובהם אין להשתקע בקנייני העולם הזה ובעבודת האדמה (לא להיות עבד לאדמה), אלא להסתפק במועט בגשמיות ולעסוק בתכלית האמתית המביאה לחיי העולם הבא. זו תכלית נתינת הארץ לישראל, "שכניסתן לארץ אינה להשתעבד לה ולעבודתה להוציא תועלותיה ולאצור פירותיה... כדי להתעשר בהם כמו שהיא כוונת שאר העמים בארצותם" אלא לסיפוק צרכיהם שיוכלו לעסוק בשלמות האמתית ובעבודת ה'.

כל זה מתקשר כמובן לטעם הפשוט שנתנו המפרשים לשמיטה, כדי שיהיה זמן

סתם 'מצוה' היא צדקה וכן שמיטה היא צדקה גדולה, הן לטובת האדמה, לתת לה מנוחה, והן לטובת האביונים

שלמה, כמודגש בדברי הרמב"ם עצמו שיש לשמיטה גם טעם 'חברתי' של טובת האביונים, כמו מתנות עניים. סוף סוף השמיטה היא מצות ה' (ולא רק עצה טובה לשמירת האדמה), סתם 'מצוה' היא צדקה וכן שמיטה היא צדקה גדולה, הן לטובת האדמה, לתת לה מנוחה, והן לטובת האביונים (עד כדי הפקר ממונו לטובת הכלל, "שלי שלך" כמדת החסיד^{טז}).

הטעם של הרמב"ם הוא טעם 'אקולוגי', לשמור על המשאבים הטבעיים בעולם ולהמנע מניצול מוגזם ובלתי מתחשב. אם לא מתייחסים נכון לארץ, 'מעבידים' אותה בלי רחמים ומנוחה, התוצאה היא ירידה ביבול ולבסוף גלות, "והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה"^{יז}. אם כן, מצות השמיטה היא שרש לכל הנושא של 'הגנת הסביבה' ושמירת הטבע.

טעם זה הוא בממד ה"עולם", המקום, דאגה לארץ עצמה, כאשר "עולם כמנהגו נוהג" ועלינו להתאים עצמנו למנהג העולם הדורש מנוחה לקרקע. בפנימיות, טעם זה נובע ממדת היראה בנפש, החל מ'יראה תתאה', יראת העונש, כאשר העונש הוא התוצאה הטבעית של קלקול סדר העולם. בעומק, יראה היא רגישות – רגישות לבריאה, מעשי ידי ה'.

בעל העקידה: לזכור ימות עולם

ממשיך הכלי יקר: ובעקידה נתן טעם אחר ואמר שתכלית מצוה זו לזכר חידוש העולם ולזכור ימות עולם וסוף ימי חלדו. וכן כתב מהרי"א והוסיף עוד נופך משלו. וגם זה רחוק מכליותי כי הוא דומה ליהודה ועוד לקרא כי יום השבת התמידי בכל

יא ויקרא כה, ו.

יב שמות כ, יא.

יג וראה בדרך זו בספר החינוך מצוה פד.

יד סנהדרין צ, א. וראה רמב"ן בראשית ב, ג.

טו תהלים צ, י.

טז אבות ה, י. וראה ושבחה הארץ מאמר 'טעמי השמיטה' בטעם החסד.

י דברים יא, יז.

לעולם, "בראשית ברא אלהים", ושבת השבת והשמיטה נובעות מהאמונה הזו ומחזקות אותה. יש אמונה המושגת בשכל, אך תכלית האמונה היא במה שאין בו תפיסה שכלית אלא אמונה בלב, זהו סוד שער הנו"ן הבלתי מושג (סוד 'איני יודע') הבא לאחר מניין השביעיות בשנת היובל (וכן ביום החמישים לספירת העומר)^{כא}.

הכלי יקר: אמונה ובטחון

לאחר שדחה את הטעמים הקודמים, מבאר הכלי יקר עצמו: אומר אני שטעם מצוה זו היא להשריש את ישראל במדת האמונה והבטחון בה. כי חשש הקב"ה פן בבואם אל הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי... ישכחו את ה' ויסורו בטחונם ממנו, ויחשבו כי כחם ועוצם ידם עשה להם את החיל הזה ועולם כמנהגו נוהג ויחשבו שהארץ שלהם היא והם הבעלים ואין זולתם. על כן הוציאם ה' מן המנהג הטבעי לגמרי כי בשש שנים דרך האומות לעשות שני שנים זרע ושנה אחת בור כדי שלא להכחיש חילה, והקב"ה אמר שש שנים תזרע שדך מידי שנה בשנה ואני מבטיחך להוסיף כחה שלא תכחיש. ועוד נס בתוך נס שאחר שזרעתה שש שנים אם בשנה הששית לא יכחיש חילה הנה לכל הפחות לא יוסיף לה זה כח, ואמר ה' אדרבה שבשנה הששית יוסיף לה כח כל כך עד שנאמר וצויתי את ברכתי בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים [ומבאר שאותה כמות תבואה תספיק לשלש השנים]... ועל ידי כל המופתים הללו אשר שמת בידך תדע כי לי כל הארץ. ועל ידי זה יהיו עיניך נשואות אל ה', כמו שמצינו בירידת המן ליומו כדי שיהיו עיניהם נשואות אל ה' תמיד ויבטחו בו תמיד, כך ענין השמיטה שלא יעבדו האדמה כל שנה שביעית אין זרע ואין קציר ויסמכו על הנס. וזה טעם נכון וברור יותר מכל מה שדברו בו המפרשים. ולפי זה דין הוא שיתחייבו גלות בעון השמיטה, מצד חסרון האמונה שבהם כי לא האמינו בה' ולא

פנוי לתורה ועבודת ה'^{טז}, וכדברי הרב^{יז}: ביום השבת נדרש היהודי שהמנוחה מכל המלאכות תנוצל להתעמקות ולחיזוק ההתקשרות עם הקב"ה על ידי הקדשת הזמן ה"פנוי" ליותר תורה ויותר תפלה... כך גם בשנה השבתית שבה היהודי משתחרר מעיסוק הפרנסה העיקרי שלו, היה הזמן הפנוי צריך להיות מנוצל לענינים שהם "שבת לה".

אמנם הכלי יקר מקשה, מה הצורך בזכרון כפול, השבת בימים והשמיטה בשנים. אך התשובה טמונה בדברי המפרשים בכמה סגנונות: השבת מזכירה את הבריאה והשמיטה מזכירה את התכלית של העולם הבא; השבת היא האמונה

בחדוש העולם והשמיטה היא האמונה בכך שה' מצוה אותנו כיצד להתנהג; ובדברי הרבי "השבת מדגישה בעיקר שהקב"ה הוא בורא העולם ואילו שנת השמיטה

השבת היא
האמונה בחדוש
העולם והשמיטה
היא האמונה בכך
שה' מצוה אותנו
כיצד להתנהג

מדגישה בעיקר שהקב"ה הוא, עתה ותמיד, אדון העולם"^{יח} (כטעם המפורש בגמרא "זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא"^{יט}), "כל שנה משנות השמיטה, ועל אחת כמה וכמה שנת השבע, שנה לה', מחזקת בנו את האמונה שבורא העולם הוא גם אדון העולם"^כ.

טעם זה שייך לממד ה"שנה" – העיקר כאן הוא עצם התודעה לזמן החולף, כאשר מחזורי הימים, השנים והשמיטות, מצביעים על בריאת העולם ועל העולם הבא. בכחות הנפש, טעם זה נוגע לאמונה – יסוד האמונה הוא שיש בורא

^{טז} כדברי הספורנו כאן פסוקים ב.ד.

^{יז} מכתב כללי י"א ניסן ה'תש"מ.

^{יח} יח אגרות מלך ח"א עמ' צב. מובא בשערי שמיטה סימן לא.

^{יט} סנהדרין טל, א.

^כ מכתב כללי י"א ניסן ה'תש"מ.

^{כא} וראה מעין גנים במדבר, במאמר 'אבן ישראל'.

מאת ה' וברכת ה' תהיה גם בזריעה רצופה^כ] (ואילו בשמיטה עצמה: מאמין בחי העולמים ואינו זורע^כ). אין זו רק ברכה מיוחדת לשומרי שביעית, שהארץ תתן כחה שנה אחר שנה, אלא חלק מהמצוה: "שש שנים תזרע שדך" לחזק את הבטחון בה'. הבטחון התמידי בה', שנה שנה, הוא כמו הבטחון הנצרך בירידת המן יום יום (כשאי אפשר לשמור למחר), וכמו שעיקר ירידת המן וברכתו היו ביום השישי, זוהי ברכת השבת ("ברכו במן... בשישי לחם משנה"^כ), כך ברכת השנה השביעית היא בשנה השישית.

מדת הבטחון היא פנימיות הנצח (בדרך כלל, הבטחון הפעיל שייך לנצח והבטחון הסביל שייך להוה, אך כאן ההדגשה היא על הבטחון הפעיל, "כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל" שתזרע את הארץ שש שנים!), בהתמדה בכל שנה ושנה (נצחיות). הוסבר שהטעם השני שייך לאמונה בה' כבורא העולם, אך כאן האמונה מתחזקת, אמונה בה' המנהיג את העולם בהשגחה פרטית (כלשון הרבי "בורא העולם ומנהיגו"). אמונה זו מושרשת בנו על ידי הבטחון! על ידי בטחון ממליכים את ה' על כל פרט במציאות (ולא רק אמונה בבריאה בכללות), ורואים השגחה פרטית תמיד. השגחה פרטית היא היסוד הגדול שלימד מורנו הבעל שם טוב – 'שם טוב' הוא כמו **חן טוב** אותיות **בטחון**^כ, על ידי הבטחון רואים השגחה פרטית

כה שבת לא, א תוס' ד"ה אמונת בשם הירושלמי ובחידושי אגדות מהר"ל שם "כי מה שזורע הוא אמונת בו יתברך שהרי הזריעה מורה כי השם יתברך מפרנס האדם, וזה האמונת בו יתברך כאשר הוא יתברך מפרנס האדם".

כו כמבואר בשיעור 'אמונה בשמיטה' בספר ושבתה הארץ. כז רש"י בראשית ב, ג.

כח חן טוב הוא לשון הפסוק "נבחר שם מעשר רב מכסף ומזהב חן טוב", משלי כב, א. בפסוק זה עצמו יש היקש בין שם לחן טוב, וממילא רמז ל"שם טוב" (ראה **וכמטמונים תחפשה** ח"ב מאמר 'שבוע המלכות' הערה מג). במספר

מצות השמיטה מחנכת ל"זכירת ארץ ישראל, כאשר הארץ מתנהגת בהשגחה גלויה ונסית (כשישראל בה), והקב"ה הוא בעל השדה באמת

בטחו בישועתו שיעשה להם נס כזה... גם הארץ עצמה תקפיד על זה מאד כי רצונה שיתגלגל זכות זה על ידה לחזק האמונה בה' על ידה, ועוד שעל ידי זה יאמינו כי כולם אינם רק אריסים בקרקע והקב"ה בעל השדה ובדבר זה הארץ חפיצה שיהיה הקב"ה בעצמו בעלה ואדונה כי לו ית' הארץ.

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית... וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים^כ – אין זה רק מענה לחשש "מה נאכל" אלא זהו טעם השמיטה מתחילה, כדי

שנאמין בה' ונבטח בברכתו. לעומת המחשבה ש"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה"^כ, בהנהגת הארץ על פי הטבע ומתוך תחושת אדנות-בעלות של האדם – מצות השמיטה מחנכת ל"זכירת ארץ ישראל", "וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל"^כ, כאשר הארץ מתנהגת בהשגחה גלויה ונסית (כשישראל בה), והקב"ה הוא בעל השדה באמת.

בעוד שלפי הרמב"ם טעם השמיטה הוא 'טבעי', מנוחה לקרקע, אומר הכלי יקר בדיוק ההיפך: המנוחה הטבעי הוא לתת מנוחה לקרקע כל שנה שלישית ואילו הקב"ה אומר "שש שנים תזרע שדך", תזרע ברציפות מתוך בטחון שהארץ לא תכחיש. ועוד "נס בתוך נס", שבשנה השישית, כאשר הארץ לכאורה בתכלית ה'עופות', אז תעשה תבואה "לשלש השנים" – הכל כדי שנבטח בישועת ה' שיעשה לנו נסים! הנסיון אינו רק שבביתה בשמיטה אלא בעבודה כל שש השנים בניגוד לחישוב הכלכלי הפשוט, "מאמין בחי העולמים וזורע [מאמין שהפרנסה

כב פסוקים כ"א.

כג דברים ח, יז.

כד דברים ח, יח.

טוב שכן ארץ ורעה אמונה"ט. ועוד, נפש קשור לשביתה, מלשון "וינפש", תיקון הנפש. באמת, כל הטעמים שייכים לתיקון הנפש: גם תיקון ה'עולם', כטעם הרמב"ם, הוא מתוך הזדהות האדם עם רצון ה' (נפש היינו רצון) שברא את עולמו לכבודו ועלינו לשמור אותו ולא לקלקלו, תיקון הנפש ברגישות לעולם. הטעם השני הוא תיקון הנפש באמונה, מתוך רגישות לממד הזמן. אך הטעם השלישי הוא עיקר תיקון הנפש עצמה, בבטחון גמור בה'.

במציאות העולם המעלה 'חן טוב'. החן מופיע לראשונה ב"נח מצא חן", נח לשון מנוחה, וכן מנוחת השביעית היא בסוד מציאת חן, כאשר הארץ מוצאת חן כפי שהיא. יש כאן המתקה לפחד הנפרז מקלקול העולם בידי האדם, כמו שהיה אפשר לחשוב לפי הרמב"ם – סוף סוף אנחנו בידיים הטובות של ה' שברא את עולמו ומשיגה עליו.

במערכת עולם־שנה־נפש, טעם זה שייך לנפש. הטעם הקודם שייך לאמונה, אך עיקר תיקון הנפש הוא לא רק באמונה אלא בבטחון הנוגע לעצם מהותו של האדם, "בטח בה' ועשה

ולסיכום:

הרמב"ם	מנוחת הארץ	עולם	יראה
העקידה	זכרון הבריאה ועוה"ב	שנה	אמונה
הכלי יקר	בטחון בה'	נפש	בטחון

קדמי, חן טוב = 300, ש = ד פעמים חן טוב! חלק הקדמי = 225, יה ברבוע, בחירה, ג פעמים חן טוב.

כט תהלים לז, ג.

מיהו הגואל

"כִּי יִמּוֹךְ אֶחֱיָהּ וּמְכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וְבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו וְגָאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו". בפרשת בהר יש 19 פעמים השרש גאל, הרכוז הגדול ביותר בתורה. בכל התנ"ך, הרכוז הגדול ביותר של גאל הוא במגילת רות, 23 פעמים.

בפרשתנו ובמגילת רות מודגש שקרוב המשפחה הוא הגואל המועדף ויש לו זכות קדימה לגאול את השדה, כדברי בעז לרות "אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי". הגואל הקרוב של עם ישראל הוא הצדיק, כלומר גאולת ישראל מתוך היותם זכאים לגאולה, צדיקים ועוסקים בתורה. אלא שכמו במגילת רות, יכול להיות שהגואל הקרוב איננו רוצה לגאול, אנחנו לא מוצאים חן בעיניו, נראים רחוקים ומלוכלכים... אז בא הקב"ה ואומר "וגאלתיך אנכי" - אני עצמי גואל אתכם, מבלי להביט על החיצוניות, "למעני למעני אעשה".

[בעתה אחישנה עמל קכט]

שיעור

התוועדות ל"ג בעומר תשפ"א

תיקוני זהר לג

קיצור מהלך השיעור

להתוועדות ל"ג בעומר אשתקד היו כמה חלקים חשובים, כשבסיומה נלמד לכבוד **לג** בעומר תיקון **לג** בתיקוני זהר. החלקים הראשונים כבר נדפסו וכאן נשלמת ההתוועדות בלימוד המעמיק. חלקו הראשון של התיקון עוסק **בעבודת היראה לגוניה** וביחס שלה לאהבה. **פרק א** עוסק בהסבר המפתיע שהיראה אינה רק המניע לקיום המצוות, אלא שבה כלולים השכר והעונש – יראת ה' טהורה היא השכר ויראה נפולה מפני עונש הוא גופא העונש על העבירות. בתוך הדברים יש הסבר עמוק כיצד כל מצוה כוללת אמונה, מצוה ותיקון (שבסוד השתלשלות התלבשות-השראה) והתבוננות כיצד **האהבה היא הכח המניע** הסודי גם של היראה. **פרק ב** מדרג צדיקים-בינוניים-רשעים לפי מדד היראה שלהם, בטוב וברע. הפרקים הבאים עוסקים בכך שמדת המלכות, העומדת בקו האמצעי, מקבלת אור גם מקו ימין (ואז היא נקראת אהבה) וגם מקו שמאל (ואז היא נקראת יראה). **פרק ג** מסביר את היחס בין הגבורות והחסדים במלכות. **פרק ד** מדגים זאת דרך כינויי החסדים והגבורות בתפארת ובמלכות, תוך שהדברים **מתרחבים למבנה הפנימי** של מגוון כינויי האש – מהנר הקטן עד למדורה הגדולה, כמתאים ל-**לג** בעומר. התיקון חותם בהתבוננות מורכבת על שם הוי' שמתגלה בתוך שם אלקים, בצירופים שונים, כשהכל מתקשר לתיקון ההוד (השייך, כמובן, ל"הוד שבהוד" של **לג** בעומר) – לקוצר המקום **פרק ה**, שמבאר חלק זה, לא נדפס כאן וניתן לבקשו בדוא"ל itiel@pnimi.org.il.

גל¹. גאולה בגימטריא מה, "מה טוב ומה נעים"ג

(ח"ג). אור לח"י אייר תשפ"א – כפ"ח

א הקשר התוכני בין תיקון **לג** ל-**לג** בעומר, יום ההוד שבהוד בספירה, נתבאר בארוכה בח"ב של השיעור – נדפס בגליון בה"ב תשפ"א.

ב ראה באורך גם **מודעות טבעית** מאמר "מגולה לגאולה".
ג תהלים קלג, א.

א. יראת ה' – עבודה ושכר

לכבוד **לג** בעומר נלמד את תיקון **לג** בתיקוני הזהר^א. תיקון **גל** שייך לגאולה – גאולה לשון

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. התוועדות ל"ג בעומר

אני עושה תקון. אלה שתי רמות – המצוה והתקון של המצוה. חוץ מהמצוה והתקון, כתוב "כל מצותיך אמונה"^ט – הכל מתחיל מאמונה. אם כן, צריך להאמין במצוות – להאמין שהן מצוות ה'. צריך לקיים את המצוה, את הפקודה שה' נתן לנו. וצריך להיות מודע לכך שבקיום המצוה עושים תקון – גם בנפש שלי וגם בחלקי בעולם.

מעבר למשמעות של תקון חטא וחסרון, במלה תקון יש גם משמעות של לבוש' – כל תקון היינו לבוש המאפשר את התגלות האור הפנימי כלפי חוץ ושומר אותו מיניקת החיצונים. זו המשמעות של התקונים בפרצופים העליונים – ז תקוני גלגלתא^{טז}, יג תקוני דיקנא^{יז} וכו' – הכל חלק מתהליך התלבשות הנשמה בגוף. רבי אייזיק מהומיל מסביר^{יח} שכל ספר התניא מבוסס על שלישית המושגים השתלשלות-התלבשות-השראה – שלשה אופנים של גילוי אלקות. אם התקון ענינו התלבשות, המצוה-הפקודה הקושרת בין המלך לעם שייכת לסדר השתלשלות, הירארכיה של מעבר פקודות מלמעלה למטה. השראה היא רעותא דלבא, דבקות, שהיא עומק האמונה. כלומר, האמונה בכל מצוה היא המשכת המקיף – הארה מתוך מקור השראה האלקית.ע

ניתן סימן לשלש הרמות האלה בכל מצוה

– אמונה-מצוה-תקון ראשי תיבות **אמת**.
מה ה-**אמת** הראשונה? כתוב כאן, מה שכתוב גם בתחלת פרק מא בתניא, ש"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" היינו מצות היראה. "ראשית [העבודה]" היינו "בראשית", "ראשית חכמה יראת הוי"^{יט}, כמו שמיד יסביר. תיקון **גל**, **גל** עיני", פותח בכך שהראשית היא היראה –

(ששייך ל"ג בעומר^ד), ועולה גם ג"פ **הוד** – סימן מובהק שמכל הספירות הגאולה שייכת לספירת ההוד, הוד שבהוד, **לג** בעומה, "גל עיני"^י.

שמות אלהים במעשה בראשית

אני מתחיל לקרוא מהתחלה. כל התיקונים הם על המלה "בראשית" (שעולה בגימטריא "נשמתי ביה אחידא ביה להיטא", כפי שאמר רשב"י על עצמו), וכך פותח גם התיקון הזה:
בראשית דא פקודא קדמאה, דאתרמיז בל"ב שבילין, דאינון ל"ב אלקים דעובדא דבראשית, במעשה בראשית מופיע רק שם אלקים^א, החוזר לב פעמים בכל ששת ימי בראשית. לב שמות אלקים של מעשה בראשית הם לב נתיבות חכמה בהם ה' ברא את העולם. מהם לב השבילים-הנתיבות?

כ"ב אתון ועשר אמירן דאתכלילן בהו,

בתחלת ספר יצירה כתוב שה-**לב** מתחלקים לעשר ספירות ו-**כב** אותיות^ב כאן כתוב **כב** אותיות ועשרה מאמדות הכלולים בהן – כל מאמר הוא מילים שמורכבות מאותיות. ההתייחסות לשם אלקים במעשה בראשית היא הקדמה להסבר שלו בהמשך. כעת הוא פונה לנושא העיקרי שלו – היראה, הרמוזה גם היא במלה "בראשית":

היראה – אמונה, מצוה ותקון

תקונא קדמאה יראה,

קודם הוא משתמש בביטוי "פקודא קדמאה" ואחר כך "תקונא קדמאה" – לא אותו דבר. מה ההבדל? ב"פקודא" אני מציינת, מקיים את פקודת המלך, עושה מה שצריך לעשות. ב"תקונא" אני כבר מתקן איזה פגם, חטא, חסרון שיש בי –

ד ראה זהר ח"ג נט, ב.

ה תהלים קיט, יח.

ו זהר ח"ג רצב, א. ראה באורך גם בח"א של השיעור – נדפס בגליון ה'ב' תשפ"א.

ז ראה בראשית רבה יב, טו.

ח ספר יצירה פ"א מ"ב.

ט תהלים קיט, פו.

י ראה תרגום לדברים כב, ה (ובכ"ד).

יא ע"ח ש"ג פ"ו. ועוד.

יב ראה ע"ח שם פ"ט, ובכ"ח.

יג ראה מאמר השפלות והשמחה החל מפ"ב (ושם פע"ב).

יד תהלים קיא, י.

עולה **אהבה** (13), רמז מובהק שהיראה – סוד המלה "בראשית" – באה מאהבה.

את שרש האהבה הקודם ליראה ומניע אותה אפשר לראות בעוד תופעה במלה "בראשית": האות העיקרית בשרש **אהב** היא **ב** והאות העיקרית בשרש **ירא** היא **ר** (שאר האותיות, בשני השרשים, הם מאותיות **האמנתיו** הנוספות לאותיות הראשיות¹³), כך שבמלה "בראשית" עצמה קודמת האהבה, **ב** (ודווקא **ב** רבתי, "אהבה רבה"), ליראה, **ר** (האות השלישית, ה־א הנחה, היא ה־א המשותפת לשני השרשים, ראש שרש **אהב** וסוף שרש **ירא**, ושרשה האמונה הכוללת את האהבה והיראה ומצטרפת אליהן, כנ"ל).

סדר האהבה והיראה

אם מצוות לא תעשה באות מיראה, שהיא גופא מאהבה, מה ההבדל בין מצוות עשה למצוות לא־תעשה? פשוט, אהבה כשרש למצוות עשה היא גלויה ואילו האהבה שהיא שרש מצוות לא־תעשה היא מסותרת, לא גלויה. כדי להוציא אותה לגלוי, שתהיה "אהבה כאש", תכלית האהבה, צריך התבוננות מיוחדת¹⁴ – האהבה הגלויה קובעת ברכה לעצמה ונקראת "פקודא תנינא", כפי שיאמר בהמשך.

כמו שהזכרנו, כתוב בתניא שראשית העבודה היא יראה. אחר כך מתקיים "דרכו של איש לחזר אחרי אשה"¹⁵, האהבה (הזכרית) מחזרת אחרי "אשה יראת הוי"¹⁶. הוא אומר¹⁷ שזה הכלל, אבל יש יוצא מהכלל – בעל תשובה, כמו רבי אלעזר בן דורדיא¹⁸. בשביל לחזור בתשובה צריך לפעמים אהבה חזקה, בוערת, לפני היראה. זו תופעה יוצאת מהכלל, כמו שבעל תשובה הוא בכלל יוצא דופן – שייך למשיח, שנקרא

יראה היא המצוה הראשונה, התיקון הראשון וגם האמונה הראשונה.

יראה מתוך אהבה

הגדרת היראה כמצוה הראשונה חשובה מאד. יש מאמר שלם של רבי הלל מפאריטש¹⁹ שאומר שהמניע הפנימי של היראה הוא אהבה. הוא מסביר שמצות היראה – "את הוי' אלהיך תירא"²⁰, "מה הוי' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה"²¹ – היא מצות עשה דאורייתא. בספר התניא כתוב²², על בסיס דברי הזהר²³, שהכח המניע של כל מצוות עשה הוא אהבה והכח המניע של כל מצוות לא־תעשה הוא יראה. היראה מניעה מצוות לא־תעשה, אבל היות שהיראה גופה היא מצות עשה, סימן שהיראה בעצמה באה מאהבה. אהבה היא המקור והשרש של קיום מצות היראה, וגם כדי שהמצוה תעשה ותפעל את התיקון שלה היא צריכה לבוא מתוך אהבה. אני צריך לפחד מה', לירא את ה', מפני שאני אוהב אותו! זהו ווארט מאד חזק וחשוב של רבי הלל.

שוב, תמיד, גם כאן, כתוב שהיראה שייכת למצוות לא תעשה והאהבה למצוות עשה, אבל יראה עצמה היא מצוות עשה. גם אהבה וגם יראה באות ממקור כל המצוות, האמונה – "כל מצוותיך אמונה". כל המצוות מתחילות מאמונה (כנ"ל), כאשר במצוות עשה צריך עם האמונה גם אהבה ובמצוות לא־תעשה צריך עם האמונה גם יראה, אבל היראה עצמה באה מאהבה. מה הרמז? יש רמז שהגר"א מביא (בהקשר אחר)²⁴: כאן כתוב ש"בראשית" היינו יראה, כמו שכתוב "ראשית חכמה יראת הוי'", אבל "בראשית" במספר קטן, שנקרא "חשבון דחנוך",

13 כא ראה אילת השחר למלבי"ם פ"א אות ג.

14 כב ראה תניא פמ"ד.

15 כג ע"פ קידושין ב, ב.

16 כד משלי לא, ל.

17 כה תניא סוף פמ"ג.

18 כו עבודת זרה יז, א.

19 טו ראה ביאורו של הרה"צ ר' הלל מפאריטש "לחינוך קטן".

20 טז דברים י, כ.

21 יז שם פסוק יב.

22 יח תניא פרק ד, וראה שם פרק מא.

23 יט ראה זהר ח"ג קכב, ב (וברמב"ן לשמות כ, ח ועוד).

24 כ בבאורו על אתר ד"ה "ודא פקודא תנינא" (וש"פ).

"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה", היראה בספירת המלכות, "אשה יראת הוי", "הראשית" של אור חוור מלמטה למעלה. כאן מדברים על היראה הזו, "אשה יראת הוי".

הוא אכן ממשיך שיש שתי יראות, אבל הוא יסביר אותן אחרת:

דאית דחילו ואית דחילו.

'יש יראה ויש יראה'. שוב, בדרך כלל כשאומרים כך מתכוונים ליראה עילאה ויראה תתאה^{כז} (כנ"ל), אבל כאן הכוונה למשהו אחר – יש יראה מצד הקדושה ויש יראה רעה ונפולה מצד הקליפה. היראה של הקדושה היא השכינה: **יראת ה' דא שכניתא מלכות קדישא**, מפורש כאן שמדובר במלכות, ה"ראשית" מלמטה.

יראה רעה דא רצועה לאלקאה לחייביא, היראה הטובה היא "אשה יראת הוי" היא תתהלל", המלכות דקדושה, ומייה היראה הרעה? **ומאי ניהו? סם המות דסמאל, נוקבא דיליה**, כמו שיש פרצוף רחל, "אשה יראת הוי" דקדושה, כך בלעומת-זה היראה היא לילית, הנוקבא של סמאל (לשון סם, סם המות).

שכר וענש – יראה טהורה ויראה נפולה

כעת הוא אומר חידוש גדול יפה, הפוך מהסדר הרגיל. כמו שאמרנו, בתניא כתוב, לפי הזהר, שהיראה היא הכח המניע לקיום מצוות לא-תעשה של התורה – **סשה** מצוות לא-תעשה. כאן הוא אומר שהיראה הטהורה, "יראת הוי" טהורה עומדת לעד^{כח}, היא השכר של מי שמקיים מצוות לא-תעשה. כשאדם לא אוכל טרף וכו' – השכר שלו הוא יראה טהורה. לעומת זאת, העונש של מי שעובר על מצוות לא-תעשה, ה"רצועה לאלקאה לחייביא", הוא יראה רעה, חרדות, פחדים.

"קיסר"^{כז}, יוצא דופן^{כח}. היוצא דופן (שאוילי הוא הדבר היותר מצוי בדורנו, דור של תשובה) הוא שאהבה קודמת ליראה אבל הכלל הוא שיראה קודמת לאהבה, כפי שכתוב כאן – היראה היא "פקודא קדמאה" והאהבה "פקודא תנינא" (אכן, הביטוי "פקודא תנינא" עצמו רומז לאות **ב**, ה-ב של "בראשית", שהיא האהבה הקודמת ליראה כנ"ל).

שתי מדרגות יראה – מלכות דקדושה ומלכות דקליפה

ועלה אתמר ראשית חכמה יראת ה',

כאן הכוונה ב"ראשית חכמה יראת הוי" היא ל"אשה יראת הוי" – ה"ראשית" מלמטה למעלה.

המלה "**בראשית**" רומזת שיש **ב** מדרגות של "**ראשית**"^{כט}. יש לכך כמה הסברים, וההסבר העמוק שנוגע לכאן הוא שיש "ראשית" מלמעלה למטה ו"ראשית" מלמטה למעלה, "ראשית" של אור ישר ו"ראשית" של אור חוזה, "ראשית" של "חכמה בראש" ו"ראשית" של "חכמה בסוף"^ל, "ראשית" של "כבוד עילאה", "כבוד נאצל" (מלמעלה למטה), ו"ראשית" של "כבוד תתאה", "כבוד נברא" (מלמטה למעלה)^{לא}. אם "ראשית" היא יראה, "ראשית חכמה יראת הוי", אז שתי מדרגות ה"ראשית" הן שתי מדרגות של יראה – יראה עילאה ויראה תתאה^{לב}. "יראה עילאה" היא יראת הרוממות, יראת-בשת בספירת החכמה (ולראשית העליונה הזו מכונן הרמז ש"**בראשית**" אותיות **ירא-בשת**)^{לד}, ה"ראשית" של אור ישר מלמעלה למטה. יראה תתאה היא היראה הבסיסית, עליה כתוב שהיא

כז סנהדרין צח, ב.

כח ראה ע"ז י, ב, תוס' ד"ה "ה"ג כו".

כט ראה בראשית א, א וברש"י (ע"פ בראשית רבה).

ל זהר ח"א כו, ב ובכ"מ.

לא הקדמת תקו"ז ה, א.

לב תניא פמ"ג לקו"ת במדבר יג, ב ועוד.

לג תקו"ז תקון כח.

לד ראה לדוגמה תניא פמ"א.

לה תהלים יט, י.

“עיקר”, כמו בתחלת פרק מא בתניא (שכבר הזכרנו).

אבל מאן דדחיל לקודשא בריך הוא בין בטיבו בין בעאקו, הא דא שוי יראת ה' ביה לעקרא, אבל מי שירא שמים גם כשטוב לו בחיים וגם שיש לו צרות – הוא עושה את יראת ה' עיקר בחייו. עיקר היינו הדבר הכי חשוב – אצלו יראת ה' היא העיקר והגשמיות אינה עיקר, לכן הוא ירא ה' בין אם טוב לו ובין אם רע לו. היראה הזו היא עבודה “לשמה”.

על יסוד החלוקה הראשונה בין שני היראים מפרט רבי שמעון שלש מדרגות של יראה: **דתלת דרגין אינון דיראה, אית יראה בין בטיבו בין בעאקו,** יש יראה בין שטוב לך ובין שלא טוב לך. **ואית יראה דדחיל לקודשא בריך הוא בטיבו ולא בעאקו,**

יש יראה שניה, של מי שירא את ה' כשטוב לו בגשמיות, ולא ירא כשלא טוב לו. **ואית יראה דלא שוי לה עליה לעקרא בין לטיבו בין לעאקו,**

יש יראה שלישית, של מי שלא ירא את ה' – לא עושה מהיראה עיקר – אפילו כשטוב לו, וכל שכן לא כשרע לו. גם למדרגה הזו הוא קורא מדרגה של יראת ה'. כמו במשניות של “ארבע מדות” בפרקי אבות¹⁰, בהן גם מי ש”אינו עושה ואינו הולך” נחשב בין “הולכי בית המדרש”¹¹.

יראה של צדיקים, בינונים ורשעים

כאן יש חידוש מאד יפה, שלפי שלש היראות הללו הוא מגדיר את הצדיק, הבינוני והרשע. החלוקה הזו היא היסוד של התניא, כמובן, רק שלכאורה מה שכתוב כאן שונה מההסבר בתניא. שלש היראות מגדירות את הצדיק, הבינוני והרשע:

צדיק גמור שוי לה עליה לעקרא בין לטיבו

עוד פעם, הוא כותב כאן יסוד, שפחדים וחרדות רעות הם העונש לאדם שעבר עבירה, הרצועה להלקות אותו – היראה הרעה עצמה נקראת רצועה להלקות את החייבים, עונש על אי-קיום מצוות לא-תעשה של התורה. לעומת זאת, השכר הטוב למי שכן מקיים את מצוות לא-תעשה של התורה שלו הוא “יראת הוי” טהורה עמדת לעד”.

נקרא בפנים:

יראת ה' איהי אגרא למאן דנטיר פקודין דלא תעשה,

יראת ה' כאן אינה המניע של מצוות לא-תעשה אלא השכר שלהן – השכר של מי שנקי לגמרי, מדקדק במצוות לא תעשה קלה כבחמורה, הוא “יראת הוי” טהורה עומדת לעד”. ולעומת זאת, יראה רעה היא העונש למי שעובר על מצוות לא-תעשה:

יראה רעה איהי רצועה לאלקאה למאן דאעבר עלייהו.

עד כאן כבר ווארט מאד יפה.

ב. מדד היראה

מה העיקר בחיים?

כעת יש עוד ביאור בענין היראה שאומר רבי שמעון לבנו רבי אלעזר:

קם רבי שמעון ואמר אלעזר ברי,

אית מאן דדחיל לקודשא בריך הוא בגין דיחון בנוי ויסגי עותריה בהאי עלמא, ואי חסר מהאי לא דחיל ליה, האי לא שוי ליה יראת ה' לעקרא, יש מי שירא את הקב”ה – כלומר, שעושה מצוות מתוך יראה – כי רוצה שילדי יחיו ויהיה לו הרבה עושר. כלומר, עבודתו היא עבודה שלא לשמה לגמרי – הוא מקיים מצוות בשביל שיהיה לו טוב בעולם הזה. אם חסר לאותו אחד ממה שהוא מצפה לו – הוא מפסיק לפחד מה'. כלומר, מפסיק לדבוק בו בקיום התורה והמצוות. אותו אחד, שיראתו היא בשביל שילדיו יחיו ויהיה לו עושר, לא עושה את יראת ה' עיקר בחייו. היראה נקראת כאן גם “ראשית” וגם

10 אבות פ”ה משניות י”ט.

11 ראה גם כש”ט (קה”ת) אות פפת.

וטוב לו". כמובן, כאן הוא מפרש את ה"וטוב לו" וה"ורע לו" בצורה אחרת – בתניא הכוונה שיש לו איזה רע, קצת יצר הרע בלב, וכאן מפרש כפשוטו, "טוב לו" בעולם הזה בגשמיות ו"רע לו" בגשמיות. מי הדוגמה בגמרא^ל ל"צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו"? רבה ורב חסדא – שניהם צדיקים גמורים, רק שרבה סבל כל החיים ולרב חסדא היה טוב כל החיים. פעם למדנו שאדמו"ר הזקן הוא גלגול של רבה^מ. גם בפשט, יש "צדיק ורע לו" שיותר מעולה, יותר חידוש, מ"צדיק וטוב לו". כך כתוב כאן בזהר.

האמונה והיראה כאן הולכות יחד, יהודי ירא שמים. מי שבשלמות האמונה והיראה בין אם טוב לו ובין אם רע לו – הוא הצדיק הגמור. מי שאין לו יראה בכלל, בטוב וברע, הוא הרשע הגמור. הבינוני הוא אחד שרגיש לה', קשור לה', רק כשטוב לו. נלמד זכות על הבינוני ונסביר שכאשר רע לו – המצב מבלבל את דעתו. כמובן, כאן הבינוני הוא בכלל לא הבינוני של התניא. כאן הבינוני הוא מי שכאשר טוב לו הוא ירא שמים וכאשר רע לו – הקשר לה' נחלש. שוב, נלמד זכות, לא כי הוא מזולזל – כי הוא מתבלבל, קשה לו, הוא חלש. ה"רע לו" מחליש אותו, מחליש את דעתו. דעת היא התקשרות, ואם הרע מחליש את דעתו – הוא מחליש את הקשר שלו לקב"ה.

[שאלה: לכאורה, רואים שדווקא כאשר רע צועקים לה', כמו בכל ספר שופטים – נזכרים בה', מתחילים להרגיש אותו, דווקא כשרע.] כאן מדובר על משהו ממושך. אם פתאום רע – ודאי אדם צועק לה'. אבל אם הוא לא נענה, ככל שהמצב הרע נמשך הוא נחלש. מי שממשיך כל הזמן לצעוק לה' באמונה שלמה – הוא כאן הצדיק הגמור, הוא בסדר גמור. יותר מזה, הצעקה כשמרגישים את הכאב לא מחייבת יראת שמים. כשכואב צועקים לאבא, אבינו שבשמים – זהו

בין לדינא,

צדיק גמור הוא מי שיראת שמים היא העיקר אצלו בחיים. שוב, יראת שמים כאן היא משהו כללי. אנחנו מסבירים תמיד^נ שיראה היא רגישות – להיות רגיש לה'. זהו העיקר שלי בחיים, שאני רגיש ומרגיש את נוכחות ה', "שויתי ה' לנגדי תמיד"^ט. מי שכל הזמן העיקר אצלו הוא הרגישות לבורא עולם, בין אם טוב לו ובין אם רע לו – הוא צדיק גמור. כך מגדיר כאן בתיקוני הזהר.

בינוני שוי ליה עליה לטיבו ולא לדינא

הבינוני הוא מי שהיראה אצלו לא עיקר כל כך – היא חשובה אצלו רק כשטוב לו, אבל כשלא טוב לו, כשרע לו, אז לא.

רשע גמור לא שוי ליה עקרא לא בטיבו ולא

בדינא

רשע הוא מי שהיראה אף פעם לא העיקר אצלו – לא כשטוב לו ולא כשרע לו.

למה אמרנו שהחלוקה כאן היא לא כמו בתניא? קודם כל, כי פה יש שלש מדרגות ולא חמש מדרגות – בתניא אדמו"ר הזקן מחלק^ו גם בין "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו", "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור", ובאותו אופן בין "רשע וטוב לו" ו"רשע ורע לו", "רשע גמור" ו"רשע שאינו גמור". כאן יש רק שלש מדרגות, צדיק גמור, בינוני ורשע – סוד ה**צבור**, צדיקים בינונים ורשעים^פ.

אנחנו לומדים כאן תיקוני זהר, אך בתניא מביא אדמו"ר הזקן מקור אחר בזהר, מרעיא מהימנא. בתניא אומר ש"צדיק וטוב לו" היינו צדיק שיש לו רק טוב בלב, "צדיק גמור", ו"צדיק ורע לו" הוא צדיק שיש לו קצת רע בלב. כאן מוסבר ש"צדיק גמור" עובד את ה' כשטוב לו וכשרע לו – החידוש הוא יותר כאשר רע לו, כלומר יש מעלה ב"צדיק ורע לו" על ה"צדיק

לח חוברת **עדון המדות** עמ' י.

לט תהלים טז, ח.

מ תניא פרק א.

מא קהלת יעקב ערך 'שליח צבור' הב'.

מב ע"פ מועד קטן כת, א.

מג ראה שיעור ר"ח אייר תש"ע והמשכיו (י"ב"ט סיון).

והמלכות נוטה לשמאל¹⁰⁷. מכיון שהמלכות יחסית בשמאל יש לה נטיה לקבל דווקא מהשמאל, אבל בכל אופן כותב כאן שמקבלת בזמנים שונים והשם שלה משתנה לפי המקור ממנו היא מקבלת:

מסטרטא דשמאלא דא אתקריאת יראה פחד יצחק, דמסטרטא דימינא אהב"ה אתקרי,
יש כאן חידוש – הוא אומר שלפעמים המלכות היא לא יראה. כשהמלכות מקבלת משמאל היא נקראת יראה וכשהיא מקבלת מהימין היא נקראת אהבה. מענין שכתוב כאן אהב"ה עם גרשיים, כמו שם קדש.

תיקון המלכות – מיראה לאהבה

כאשר המלכות מקבלת מהימין ונקראת אהבה, זו בעצם המצוה השניה של התורה:

ודא פקודא תניינא

מה המצוה הראשונה? כפי שהוא פתח כאן, היראה נקראת "פיקודא קדמאה", היא ה"בראשית" – "ראשית חכמה יראת הוי"¹⁰⁸. המצוה הראשונה היא יראה, אבל המצוה השניה של התורה – לפי מעשה בראשית – היא "יהי אור"¹⁰⁹. כמו שהמלה "בראשית" היא "פיקודא", רומזת למצות היראה, גם ה"פיקודא" השני, המצוה השניה, רמוזה במעשה בראשית – בדיבור הראשון של ה', "יהי אור", צווי שיהיה אור, שתהיה אהבה¹¹⁰. גם ב"בראשית" רמוזה האהבה, ב"חשבון דחנוך" כנ"ל, אבל עיקר האהבה, גילוי כל האהבה, בא אחר כך, ב"ויאמר אלהים יהי אור". ורמזי יפה: **בראשית** ועוד **"יהי אור"** עולה ה"פ **אהבה יראה (אהבה יראה פו"א)**.

דאתמר בה ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד.

ה' הוא קוב"ה, התפארת במושגי הקבלה, והוא אומר למלכות – "אהבת עולם אהבתיך",

107 ראה השמטות זהר ח"א רנב, ב. פנ"ח שער עולם העשיה פ"ו.

108 בראשית א, ג.

109 ראה גם תניא סוף פמ"ג.

טבע אצל כל יהודי, אבל הצעקה הזו לא מבטאת יראת ה' ולא מובילה בהכרח לקיום מצוות, כפי שרואים גם בימי השופטים. גם בצרה הממושכת של גלות מצרים בני ישראל צעקו ונושעו, בלי שהצעקה היתה מלווה בהתחזקות בעבודת ה'. כשגנב נמצא בסכנה הוא צועק לה', אבל ממשיך לגנוב – "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא"¹¹¹. כלומר, אפשר לצעוק ולהמשיך להיות חלש ביראת ה' ובעבודתו. בכל אופן, מה הרווחנו? פירוש פשוט ומחודש מהם צדיק-בינוני-רשע.

ג. אהבה ויראה במלכות

קבלת המלכות משמאל ומימין

כעת הזהר מקשה על מה שאמר קודם:

ושכינתא אמאי אתקריאת יראה, דהא היא

מסטרטא דעמודא דאמצעייתא אתנטילת,

יראה היא שמאל, בגימטריא **גבורה**, אבל השכינה-המלכות נמצאת בקו האמצעי ובתוך מדות הלב היא מקבלת מהתפארת, שיש בה גם אהבה וגם יראה. מדוע, אם כן, מודגשת כאן היראה?

אלא כמה דעמודא דאמצעייתא נטיל מרחמי ודינא דאינון ימינא ושמאלא, הכי איהי נטלא מתרוייהו,

ההבדל בין המלכות לתפארת, אף ששתיהן בקו האמצעי, הוא שבתפארת האהבה והיראה נמצאות יחד. התפארת מאוזנת, ממוזגת, כמו שכתוב בחסידות¹¹², בין אהבה ויראה, כמו תפארת שממוזגת מגוונים שונים. המלכות, לעומת זאת, מקבלת בכל זמן רק מאחד מהם – היא בקו האמצעי, אך יש זמנים בו המלכות מקבלת בעיקר מהשמאל של עמודא דאמצעייתא ויש זמנים בהם היא מקבלת בעיקר מהימין. הוא לא כותב עוד דבר עיקרי, שאף ששתי הספירות הללו בקו האמצעי, התפארת נוטה לימין

111 מד ברכות סג, ב (ע"פ גירסת העין יעקב).

112 ראה תניא אגה"ק יב; תו"א יא, א ועוד.

רוחו של משיח, ואז זוכים ל"יהי אור", "חסדי דוד הנאמנים".

את התהליך המדובר רואים במלכות בית דוד. יחסית, מלכות דוד עצמו היא מלכות של גבורה, לכן הוא איש מלחמות ודינים¹⁰, ואילו מלכות שלמה היא כבר מלכות של חסדים, שלום ואהבה¹¹, עד לתכלית של בנין בית המקדש – "ושכנתי בתוכם"¹² באהבה (כאשר מורא מקדש מרחף מלמעלה והחוויה הפנימית היא

אהבה). כאן יש דוגמה יפהפיה למה שכבר אמרנו, כיצד בפנימיות שרש היראה עצמה הוא אהבה קודמת – הרי העם המליך את דוד מתוך אהבה וחשק (כאהבת כלה לחתן, אהבת דודים), קבלת מורא מלכות דוד היתה מתוך אהבה¹³.

ד. האש של "ג בעומר" כינויים של אש

בקטע הבא בתיקוני זהר מדובר על כינויים שונים של אש. כשחושבים על אש עולים לראש כל מיני מושגים – נה, אבוקה וגם מדורה, כמו שעושים ב"ג בעומר. כמו שיש אבוקה, יש עוד מלה חשובה בתורה – לפיד, לפיד אש. בכלל, מהו ההבדל בין כל המילים האלה – נה, לפיד, אבוקה, מדורה? ברור שמדורה יותר גדולה גם מלפיד ומאבוקה. הפסוק אומר "אגדיל המדורה"¹⁴ – מדורה היא הכי גדולה. מה היחס בין לפיד ואבוקה? יש מי שאומר¹⁵

זו דה"א כב, ח וראה גם שמואל"ב יז, ח.

נח ראה דה"א שם פסוק ט.

נט שמות כה, ח.

ס לאידך, אצל שלמה יש חסרון בתחום הזה – כלפי חכמתו יש חוויה של בטול, שהוא בעצם יראה, וחטאו היה שבמקום להביא את היחסים עם העם לתכלית האהבה הוא הכביד את העול על עמו, כך בסוף כל כך לא אהבו אותו עד שהדבר הביא למרד ממלכת הצפון (מלכים"א יב).

סא יחזקאל כד, ט.

סב הערוך את הלמד ערך 'לפד' ועוד.

אני אוהב אותך אהבת עולם, "על כן משכתיך", אני מושך אליך, "חסד", אני נותן לך חסד ואהבה, שתרגישי אהבה, שתהיי אהבה ושתקראי אהבה. כך הוא מפרש את הפסוק "ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד".

איזה עוד פסוק מביאים לתאר את השלב השני של המלכות, כאשר המלכות הופכת מיראה לאהבה? בכלל, המלכות היא אנחנו, הציבור, כמו המדינה. מהי

יראה? למה בתחלה המלכות היא יראה? מורא מלכות, "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו"¹⁶. מלכות מתחילה מאיזה משטר, מדין וגבורה – "בנין המלכות מן הגבורות"¹⁷. בלי גבורה ויראה אין זו מלכות כלל – חייבים "שום תשים עליך מלך"¹⁸ שתהא אימתו עליך¹⁹. אבל מה תכלית המשטר? שבסוף תהיה אהבה. עוד לא זכינו לכך, אבל זו התכלית. מה הפסוק שאומר זאת? "חסדי דוד הנאמנים"²⁰, מלכות דוד צריכה להגיע לאהבה וחסד.

מהי אותה אהבה? מה המצב בארץ כל זמן שהמלכות היא רק משטר בלי אהבה? "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום"²¹. בשביל ה"תהו ובהו וחשך" צריך משטר, שקצת יסדר את המציאות. יש משטר שיש בו בכח, בפוטנציאל, אהבה – שמכיר את היעד שלו – ואז אפשר לומר "ורוח אלהים מרחפת על פני המים" זו רוחו של מלך המשיח²². הרוח היא הכיוון, כמו "כי רוח החיה באופנים"²³ – כשיש כיוון נכון זו

מט ע"פ אבות פ"ג מ"ב.

נ ע"ח שכ"ה דרוש ב; ש"ד.

נא דברים יז, טו.

נב סנהדרין יט, ב (ובכ"ד).

נג ישעיה נה, ג.

נד בראשית א, ב.

נה בראשית רבה ב, ד; זהר ח"א קצב, ב.

נו יחזקאל א, כ.

עמוד האמצעי – התפארת – נקרא אור מצד הימין שלו ונר מצד השמאל שלו. מה הפסוק העיקרי של נר ואור? "כי נר מצוה ותורה אור"^ט. המפרשים מסבירים^{טז}, פשט כאן בזה, ששניהם בתפארת. סתם תורה היא יעקב ("איש תם ישב אהלים"^{טז}), התפארת, "עמודא דאמצעיתא", "עץ החיים". גם כללות **תריג** מצוות הן תפארת ("תפארת גופא"^{טז} הכולל **רמח** אברים ו-**ששה** גידים, **רמח** מצוות עשה ו-**ששה** מצוות לא תעשה), יעקב, "עם לבן גרתי" ו-**תריג** מצוות שמרתי^{טז}, אבל שמירת המצוות שלו היא מתוך גבורה, מתוך איזה חשך של "עם לבן גרתי". אנחנו אומרים בהרבה פרצופים שכללות **תריג** מצוות בתפארת, אבל גם תורה, פשוט סתם ללמוד תורה, בתפארת.

כאן יש יסוד חשוב שהתורה של התפארת היא הימין של התפארת וכללות המצוות של התפארת – כל המצוות מתוך יראת שמים – הן השמאל של התפארת. השמאל של התפארת הוא "נר [מצוה]", אבל יש בו **אור גדול**, כפי שכותב אדמו"ר הזקן בתניא^{טז} שעיקר האור העצום במצוות. בכל זאת, האור הגלוי, הוא בלימוד התורה – החוויה של הארה שהאדם מקבל כשהוא לומד, מבין ומקבל השראה מהתורה. לכן הוא אומר שאור הוא החסד-הימין של התפארת ונר הוא הגבורה-שמאל של התפארת.

הרמב"ם מסביר^{טז} שתורה ומצוה (בפסוק "ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה"^{טז}) הן תורה שבכתב ותורה שבעל פה. תורה שבכתב

שאותו דבר – לפיד בלשון המקרא ואבוקה בלשון חז"ל. אין אבוקה במקרא – יש אבק, יש מאבק, אבל אין אבוקה. בלשון חז"ל, "אין אבוקה פחות משתים"^{טז}, כמו אבוקה של נר הבדלה, שצריך שתהיה מורכבת משתי פתילות^{טז}. לכן כתוב בקבלה^{טז} שהאבוקה שייכת לזיווג, שנים, זכר ונקבה. מהו מאבק? כמו חיבוק, אבוק^{טז}. מה יותר גדול, לפיד או אבוקה? שוב, יש מי שאומר שאותו דבר, לפיד בלשון מקרא ואבוקה בלשון חז"ל, אבל זו מלה כל כך אחרת שברור שיש הבדל. יש כל מיני רמזים בקבלה לאבוקה – כמו אבק^{טז}, סוד **יבק**^{טז} (כשהאותיות **בק** היינו **ברכה-קדושה**^{טז}, עם המון סודות בקבלה בענין) ועוד. ברור שאבוקה היא משהו מיוחד, וגם לפיד הוא משהו מיוחד.

נר הוא הכי קטן, אבל **נר** בגימטריא **אור גדול** – "העם ההלכים בחשך ראו אור גדול"^{טז}. איפה ראו "אור גדול"? בנר אחד קטן, "נר הוי נשמת אדם"^{טז}. בכל יהודי יש נר, נר קטן שהוא בעצם אור גדול מאד, כי הוא "חלק אלוך ממעל ממש"^{טז} ו"כשאתה תופס בחלק מן העצם אתה תופס בכולו"^{טז}. על כל המלים האלה נחשוב כעת, כשנמשיך ללמוד את תיקוני הזהר.

אור ונר – תורה ומצוה בתפארת

נקרא בפנים:

ומתריין סטרין אלין אתקרי עמודא דאמצעיתא

אור ונר,

טג ע"פ ברכות מג ב, ראה בהערות הבאות.

סד ראה מגיד משנה הלכות שבת פכ"ט הל"ו ועוד.

סה ראה מא"א מערכת אלף ס"ח (וביאיר נתיב).

סו ראה חולין צא, א (ובכ"מ לשון ארמי – ראה רש"י לבראשית לב, כה). ועוד.

סז ראה יאיר נתיב דלעיל, ובמא"א שם ס"ז.

סח ראה כנ"ל בהערה הקודמת, ובמא"א מערכת יוד סכ"ד.

סט זהר ח"ב קטז, א; ח"ג רטז, ב.

ע ישעיה ט, א.

עא משלי כ, כז.

עב תניא פ"ב.

עג הוספות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישיית) אות רכז.

עד משלי ו, כג.

עה ראה באר לחי ראי על אתר (ד"ה "ומתריין סטרין אלין כו").

עו בראשית כה, כז.

עז הקדמת תקו"ז ז, א ("פתח אליהו").

עח בראשית לב, ה וברש"י עה"פ (מפסיקתא זוטא).

עט ראה תניא פל"ה, ובכ"מ.

פ בפתיחת הקדמתו למשנה תורה.

פא שמות כד, יב.

היראה אצלה, אצל ה"אשה יראת הוי"^{פב}, היא אבוקה. בכלל חידוש שבתוך היראה, השמאל, יש אש בוערת – אבוקה של זיווג, אבוקה לשון חיבור (שיש בו ברכה וקדושה) ו"אין אבוקה פחות משנים". לעומת זאת, השמאל של האיש הוא בסך הכל נר.

שוב, השמאל של האיש הוא נר והשמאל של האשה אבוקה, הימין של האיש הוא אור והימין של האשה אורה. ככה כתוב כאן. ביחס בין חסד, שנמשך מלמעלה למטה, לגבורה, שעולה מלמטה למעלה, האבוקה (שמאל האשה) מעלה מ"ן לנר (שמאל האיש) ואילו האור (ימין האיש) ממשיך מ"ד לאורה (ימין האשה)^{פג}.

אורה ליהודים היתה אורה,

על הימין של האשה, כתוב במגלת אסתר "ליהודים היתה אורה"^{פד} – גילוי החסדים של המלכות האשה.

אבוקה הכי אוקמוהו מארי מתניתין דצדיקים קיימין קמי שכינתא כנר לפני האבוקה.

בעלי המשנה לימדו אותנו^{פז} שהצדיק בפני השכינה הוא כנר בפני האבוקה – בסוף הנר נשאב, "לאשתאבא בגופא דמלכא"^{פז}, אבל כאן המדובר בגופא דשכינתא, הנר נכלל באבוקה. כאן כתוב שהנר הוא השמאל של האיש, השמאל של התפארת, אז איך מתאים ש"צדיקים בפני השכינה כנר בפני האבוקה"? הגר"א בביאור שלו לתקו"ז כאן מסביר שהכוונה כאן שהצדיק משפיע לשכינה. לא שהצדיקים למטה והשכינה כללות נשמות ישראל למעלה מהם, אלא שהצדיק הוא היסוד, סיום התפארת, והוא המשפיע לשכינה, אלא שבסוף המשפיע מתבטל בתוך השכינה, כנר בפני האבוקה. אלה דימויים מאד מיוחדים.

פב ראה בארוכה אוה"ת יתרו עמ' א"א, ובכ"מ.

פג הקדמת תקו"ז ז, א ("פתח אליהו").

פד בראשית ג, טז.

פה שיר השירים ז, יא.

פו ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ.

פז הקדמת תקו"ז ז, א ("פתח אליהו").

פח מגילה יד, א.

פט וראה המובא בשיעור י"ג חשון תשע"ב.

ותורה שבעל פה הן הרבה פעמים ז"א ומלכות^{פז}, וכאן רואים ששרש ה"מצוה" בשמאל של ז"א, הגבורות הנמשכות למלכות ("מלכות פה, תורה שעל פה קרינו לה"^{פז}), סוד היראה הנמשכת לשכינה כמבואר כאן.

אורה ואבוקה – ימין ושמאל במלכות

קעת הוא עובר לדבר על שתי מדרגות בשכינה במלכות:

ושכינתא אורה אבוקה,

כמו שהתפארת היא אור-נר, מימין ומשמאל, גם לשכינה יש שתי בחינות, ימין ושמאל, אורה-אבוקה. במקום אור – אורה, ב"ה; ובמקום נר – אבוקה.

יש רמז יפהפה שאבוקה היא הגבורה היראה של האשה – אותיות **אבוקה** הן ראשי התיבות של מטבע הברכה "[ברוך אתה הוי' אלהינו מלך] העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו", והמלים "**העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו**" עולות "**אשה יראת הוי' היא תתהלל!**"

זהו חידוש, כי אבוקה היא יותר מנר – יש כאן יותר אש במלכות, יותר תשוקה באשה מגבר, "ואל אישך תשוקתך"^{פז}. אמנם כתוב גם "אני לדודי ועלי תשוקתו"^{פז} – יש שוק ימין ("איהו בנצח"^{פז}), "עלי תשוקתו", ושוק שמאל ("איהו בהוד"^{פז}), "ואל אישך תשוקתך", "נצח והוד תרין שוקין"^{פז} – אבל בשוק שמאל יש יותר תשוקה. בשבע הנביאות^{פז}, המכוונות כנגד שבע המדות מחסד עד מלכות^{פז}, הנביאה שכנגד ההוד היא אביגיל – כתוב^{פז} שהיא גלתה את שוקה ודוד הלך שלש פרסאות לאורה.

פז ראה בארוכה אוה"ת יתרו עמ' א"א, ובכ"מ.

פג הקדמת תקו"ז ז, א ("פתח אליהו").

פד בראשית ג, טז.

פה שיר השירים ז, יא.

פו ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ.

פז הקדמת תקו"ז ז, א ("פתח אליהו").

פח מגילה יד, א.

פט וראה המובא בשיעור י"ג חשון תשע"ב.

צ מגילה יד, ב.

לפיד ומדורה – יסוד וירידת המלכות לבי"ע

בין המושגים שהזכרנו קודם, כאן כתוב רק על נר ואבוקה, כמאמר חז"ל המצוטט בתקו"ז. אבל אמרנו שב-לג בעומר עושים מדורה והזכרנו גם את המלה לפיד. בספרי הערכים, ערכי הכינויים בקבלה, כמו מאורי אור (שמצטטים תמיד מכתבי האריז"ל בחב"ד), כל המושגים הללו – נר, אבוקה, לפיד (ויתכף נאמר מה כתוב על מדורה) – הם מלכות. המלכות היא "נר ישראל"^{צח}, המלכות היא אבוקה, המלכות היא לפיד – הכל מלכות.

בכל זאת, כאן כתוב בפירוש שגור הוא השמאל של הז"א ואבוקה היא השמאל של המלכות – סימן שגם לפיד צריך להיות משהו מיוחד בפני עצמו. אמרנו שלפי פשט לפיד בלשון מקרא מאד דומה לאבוקה בלשון חז"ל. מה בכל אופן יכול להיות ההבדל? מהו לפיד? בתנ"ך יש סיפור מיוחד של שמשון עם לפידים. מה הוא עושה אתם? קושר אותם לזנבות של שועלים – הוא לקח שלש מאות שועלים, קשר אותם זנב אל זנב ושם שם לפיד, והם הלכו ושרפו את כל שדות הפלשתים^{צט}. מה מסמל כאן הלפיד? כמו שאבוקה היא יחוד של שתי פתילות, כך לפיד הוא יחוד של שני זנבות, קצת יותר למטה. איפה היחוד הזה בספירות? ספירת היסוד. לפיד הוא סמל של יסוד (ורמו: **לפיד-יסוד** עולה **צדיק**, סוד "צדיק יסוד עולם"^{צצ}), המשך התפארת. לפיד הוא לשון מקרא, ביסוד, ואבוקה לשון חז"ל, במלכות. ככה מתיישב אצלי מאד פשוט. אם נר הוא תפארת, וגדולים ממנו הם הלפיד והאבוקה, ואבוקה כאן בלשון חז"ל היא "מלכות פה תורה שבעל פה קרינו לה", אז הלפיד הוא היסוד.

לגבי מדורה, כתוב בערכים במאורי-אור שהיא בכלל קליפות – אש של קליפה. אבל

המדורה שלנו ב-לג בעומר היא "אגדיל המדורה" בקדושה. הסדר כאן הוא מהקטן לגדול – הכי קטן הכי עליון. אם נכוון שהנר בשמאל של התפארת, הלפיד בחינת יסוד והאבוקה (סמוכה ומקושרת) היא השמאל של המלכות – המדורה היא כבר בעולמות התחתונים בריאה-יצירה-עשיה. באמת העולמות התחתונים הם מקום הקליפה, רק ששם יש גם את המדורה הטובה. המלה מדורה היא פלא, משרש **דור**, דירה – דווקא במדורה יש איזו "דירה בתחתונים"^{צכ}. בעולמות התחתונים צריך לשרוף את חומות הגלות^{צט} – יש משהו שצריך לשרוף בעולם הזה. יש גם משהו שצריך להדליק, עושים במדורה 'הדלקה', להדליק משהו בגדול, שיבער חזק – אש הקדש של הגאולה. למדורה שייך כל ה'דור' הזה – כנראה שבכל ל"ג בעומר כשעושים מדורה עוברים דור. "דור דור ודורשיו"^ק, לכן צריך לדרוש איזו דרשה חדשה בל"ג בעומר, עושים מדורה חדשה. כל זה קורה בעולמות התחתונים.

סיכום מדרגות האש

כך נכוון את הנר, הלפיד, האבוקה והמדורה:

תפארת	
שמאל	ימין
נר	אור
יסוד	
לפיד	
מלכות	
שמאל	ימין
אבוקה	אורה
מלכות בבי"ע	
מדורה	

בכל אופן, כאן כותב רק על נר ואבוקה – נר בז"א ואבוקה במלכות. מובן שאורה, לשון

צח תנחומא נשא טז; תניא פל"ו.

צט ראה אג"ק מוהרי"צ ח"ו עמ' שעב (הובא בתחלת לוח "היום יום").

ק סנהדרין לח, ב; בראשית רבה כד, ב ועוד.

צה שמואל"ב כא, יז.

צו שופטים טו, ד ואילך.

צז משלי י, כה.

בגלל תופעת האלכסון בו הקו האמצעי הולך מימין לשמאל – השמאל של התפארת בטל לשמאל של המלכות, שנוטה יותר לצד הגבורות.

נקבה, מקבלת מאור, לשון זכר – החידוש כאן הוא בנר ואבוקה, שהנר בטל בפני האבוקה. הנר הוא המשפיע אבל בכל זאת הוא בטל בפני האבוקה. בשמאל האיש בטל לאשה,

הַלּוּמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ שרש כל מצוה הוא אמונה וכל מצוה עושה תקון בנפש ובעולם.
- ◆ מצוה-תקון-אמונה היינו השתלשלות-התלבשות-השראה שבמצוה.
- ◆ המניע הפנימי ליראת ה' (גלויה) הוא אהבת ה' (נסתרת).
- ◆ בסדר הרגיל יראה קודמת לאהבה אך לעתים – אצל בעלי-תשובה – האהבה קודמת ליראה.
- ◆ יראה עילאה היא ה"ראשית" מלמעלה (חכמה) ויראה תתאה ה"ראשית" מלמטה (מלכות).
- ◆ השכינה היא "יראת הוי' טהורה" והנוקבא דס"מ היא יראה רעה.
- ◆ יראת ה' טהורה היא השכר על שמירת מצוות לא-תעשה (ולא רק המניעה לה).
- ◆ העונש על עבירות הוא יראה נפולה, דאגות ופחדים.
- ◆ הצדיק עושה מהיראה עיקר בכל מצבי החיים; הבינוני עושה מהיראה עיקר רק כשטוב לו; אצל הרשע היראה לעולם אינה העיקר.
- ◆ יראה היא רגישות לה' – אצל הצדיק העיקר הוא רגישות לה' בכל מצב, "שויתי הוי' נגדי תמיד".
- ◆ אצל האדם הרגיל-הבינוני המצב הרע מבלבל את הדעת ומחליש את ההתקשרות לה'.
- ◆ אצל האדם הרגיל-הבינוני כאשר צועקים ולא נענים והקושי נמשך הצעקה לה' נחלשת.
- ◆ צעקה לה' מתוך כאב היא טבע יהודי שלא מעיד בהכרח על התחזקות ביראת שמים.
- ◆ כשהמלכות מקבלת מהשמאל היא נקראת יראה וכשהיא מקבלת מהימין היא נקראת אהבה.
- ◆ ראשית תיקון המלכות היא יראה, משטר קפדני, ותכליתה אהבה, "חסדי דוד הנאמנים".
- ◆ מלכות דוד מתחילה בגבורותיו כאיש מלחמה וממשיכה לאהבה ושלוש במלכות שלמה.
- ◆ המניע הפנימי להמלכת דוד הלוחם הוא אהבה אליו.
- ◆ חטא שלמה היא שהכביד על העם עד לבטול באהבתם אליו.
- ◆ התורה והמצוות הן בתפארת – "תורה אור" מימין (בחיות אור בלימוד) ו"נר מצוה" משמאל (בהתגברות לקיום מצוות גם בחשך).
- ◆ בשמאל גובר כח האשה (בהעלאת מ"נ מהאבוקה לנר) ובימין גובר כח האיש (בהמשכת מ"ד מהאור לאורה).
- ◆ הנר (יסוד) משפיע לאבוקה (מלכות) אך בסופו של דבר בטל בה.
- ◆ בהדלקת המדורה שורפים את הגלות ומדליקים אש קדש של גאולה.

רבי עקיבא בפרקי אבות

לספירת המלכות, אות ה אחרונה בשם הוי'. המלכות עומדת בגבול הקדושה, יוצאת 'החוצה' מן האדם, ולכן דווקא שם יש צורך בסייגים השומרים מנפילה.

במשנה השנייה יש שלש דרגות של חיבה וכל אחת כפולה לשתיים, "חביב אדם... חיבה יתירה נודעת לו" וכו' – שש חיבות כנגד שש מדות הלב (חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד), כאשר חיבה היא אהבה, פנימיות החסד 'המוליך' את כל המדות ("יומא דאזיל עם כולהו יומין"). משנה זו היא כנגד האות ו שבשם, הכוללת את שש מדות הלב.

המשנה השלישית, "הכל צפוי", היא כנגד החכמה, י בשם הוי', הכל צפוי מצד ראיית החכמה שבה הכל גלוי וידוע מראש בידיעת ה'. במשנה זו עצמה יש מבנה יפה של שם הוי' (בסוד "הוי' בחכמה", כל שם הוי' כלול בחכמה): "הכל צפוי" בחכמה; "והרשות נתונה" בינה (בחירה חפשית שאינה סותרת את ידיעת ה'); "ובטוב העולם נידון" במדות (כאשר החסד הטוב מוביל); "והכל לפי רוב המעשה" במלכות. המשנה האחרונה מתייחסת לעולם השכר והעונש, המקביל לספירת הבינה¹, בהתאמה לאות ה העליונה שבשם.

[יג] רבי עקיבא אומר: שחוק וקלות ראש, מרגילין את האדם לערוה, מסורת סיג לתורה, מעשרות סיג לעשר, נדרים סיג לפרישות, סיג לחכמה שתיקה. [יד] הוא היה אומר: חביב אדם שנברא בצלם, חבה יתרה נודעת לו, שנברא בצלם, שנאמר: כי בצלם אלהים עשה את האדם. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חבה יתרה נודעת להם, שנקראו בנים למקום, שנאמר: בנים אתם לה' אלהיכם. חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה, חבה יתרה נודעת להם, שנתן להם כלי חמדה, שנאמר: כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. [טז] הכל צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם נידון, והכל לפי רוב המעשה. [טז] הוא היה אומר: הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים, החנות פתוחה, והחנוני מקיף, והפנקס פתוח, והיד כותבת, וכל הרוצה ללות יבא וילווה, והגבאין מחזירין תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם, מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם על מה שישמוכו, והדין דין אמת, והכל מתקן לסעודה.

רבי עקיבא, גדול התנאים², מוזכר בפרקי אבות בפרקנו בלבד. אמרותיו נפרשות על ארבע משניות, ומתאים לכוון אותן כנגד ארבע אותיות שם הוי' ב"ה:

במשנה הראשונה יש סייגים וגדרים שונים. מטרת הסייג היא למנוע ממי שנמצא בתחום הקדושה ליפול ממדרגתו. משנה זו מקבילה

נערך ע"י מנחם זאב ויגורט, על פי ביאורים בפרקי אבות יגיח (bit.ly/avot-3).

א "כולהו אליבא דרבי עקיבא", סנהדרין פו, א.

ב ראה סוד ה' ליראיו שער "השגחה - חדש תשרי", עמ' תעז.

ג ע"פ קידושין לט, ב.

קדושת לוי

פרשת בהר

חיבור השכל האלוקי והשכל האנושי

מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא עמו"^א, ועד שמצינו שמשה אומר "כה אמר הוי' אלהי ישראל"^ב על מה שהוא מחדש מעצמו. כך, תכלית כל התורה, "תורת משה", היא להעלות אותנו להתאחד עם רצון ה' באמצעות נשמת משה רבינו דווקא – "ויאמינו בהוי' [על ידי] ובמשה עבדו"^ג, בסוד "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו... וכתוב בהם שמירת שבת [אליה כוון מדעתו]".

על הכח המיוחד הזה של משה נאמר "משה זכה לבינה"^ד, מח הבינים (ה עילאה) בין חכמת ה' ורצונו (י וקוצו של י) לבין השכל האנושי, השכל השייך למדות (וה) ומווד את הדברים לפי טובת האדם. לכן, כאשר ה' מאשר את הבנתו של משה ומצווה בפירוש על מה שאמר משה מדעתו נאמר בו "ישמח משה במתנת חלקו" – השמחה היא פנימיות הבינה. כידוע, "ישמח [משה]"^ה אותיות **משיח**, וכאן היינו משיח בן

הקדושת לוי מביא ביאור של האריז"ל לגבי שבת:

ושבתה הארץ שבת לה'. כי איתא בכתבי האריז"ל ואתה תדבר אל בני ישראל את שבתותי תשמורו כו'. (שמות לא, יג) ואיתא בטור, כי בשעת שעבוד מצרים היה משה רבינו עליו השלום מבקש מפרעה שיהיו ישראל נוחים יום אחד בשבוע מעבודה ובחר את יום השבת ובשעה שנצטוונו על השבת אזי שמח משה במתנת חלקו, כי הוא מקודם הציווי עלה במחשבתו שזה יום מנוחה. וזה פירוש ואתה תדבר, כי אתה מקודם צוית לנוח בשבת. וזהו את שבתותי תשמורו, שיהיו ישראל נוחים בשבת לא בשביל מנוחת עבודתם, רק מחמת שצוה השם יתברך לשבות בשבת.

ולאור זאת הוא מפרש גם בנוגע ל"שבת להוי'" בשנת השמיטה:

וזהו ושבתה הארץ שבת לה', כי דרך העולם לחרוש שדה שנה אחד ולהניח בור שנה ב' כדי שיהיה יפה להוציא הזרע. על זה בא מאמר השם יתברך ושבתה הארץ שבת לה', שבשנת השמטה שישבות הארץ לא תהיה השביתה מחמת טובות הארץ, רק שבת לה' מחמת צווי השם יתברך.

עולה כי **משה** (אותיות **השם**) הוא ממוצע מחבר בין השכל האנושי, המלמד מה טוב לעשות על דרך הטבע, לבין השכל האלוקי, שלגמרי למעלה מהטבע וכולו רצון-ציווי ה' יתברך. כלומה, למשה יש 'חוש' בשכל שלו לכוון לרצון ה'. ואכן, מפורש ש"שלשה דברים עשה משה

נערך מרשימת הרב ע"י איתיאל גלעד. ד' אייר תשפ"ב

א שבת פז, א.

ב שמות לב, כז.

ג תנדב"א פ"ד.

ד שמות יד, לא. וראה באורך מעין גנים ח"ב פרשת בשלח. ה ראה ר"ה כא, ב; זח"ב קטו, א (ובנצוץ זהר שם).

ו "ישמח משה" עולה המשולש של **יחידה**, בסוד "פנימיות אמא [בינה, שמחה, מוחין דמשיח בן יוסף] פנימיות עתיק [יחידה]" (ע"ח שער ק"ש פט"ו; הגהת הרנ"ש לאוצרות חיים שער עתיק פ"ד; ראה לקו"ב לקונטרס ההתפעלות אות כח). כידוע, **משיח ישמח** עולה **משה אחד** (ועד"ז "יבא שילה") – אמירת **משה** במשנה תורה (כאשר "שכינה מדברת מתוך

עם משה, הוא בסוד יום הששי המכין לשבת¹ (ובו ירד לחם משנה, בחינת יוסף המשנה למלך) ומאפשר לעשותו "יום מנוחה". "יום מנוחה" עולה "ונחנו מה"^{2א}, בחינתו העצמית של משה, ובצירוף משה עולה כי פעמים טוב, סוד "ותרא אתו כי טוב הוא"³ האמור במשה – סוד ה"טוב" של שבת, כפי שנוהגים לאחל 'גוט שבת' (וכן ממוצע המלים שבת יום מנוחה הוא טוב ברבוע). כאשר שומרים את ה"שבת להוי" דווקא, לא בשביל טובת הארץ אלא מפני צווי ה', מתקנים את חטא הארץ במעשה בראשית, כאשר לא הוציא "עץ פרי" ש"טעם עצו כטעם פריו"⁴ – החיבור של העץ והפרי, האמצעי והתכלית, הוא בחינת חביבות השביעי ומנוחת השבת (יום השבת ו"שבת הארץ").

י שמות טז, ה; שם פסוק כב. וראה גם בראשית רבה יא, ב ("ברכו במן וקדשו במן").
 יא שמות טז, זח.
 יב שם ב, ב.
 יג ראה רש"י לבראשית א, יא.

יוסף שמצד מוחין דאמא עילאה, כנודע⁵, בסוד "ויקח משה את עצמות יוסף עמו"⁶.

בפרט יש למשה שייכות עצמית ליום השביעי (והקדושת לוי מרחיב את הלימוד גם לשנה השביעית), שהרי הוא עצמו השביעי, כפי שנדרש עליו "כל השביעין חביבין"⁷. יוסף, שמצטרף כאן

גרונו⁸) "שמע ישראל... הוי' אחד" (דברים ו, ד). והנה, שני הפסוקים שמוזכרים בקדושת לוי – "ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני הוי' מקדשכם" ו"דבר אל בני ישראל ואמרת אלהים כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת להוי'" – עולים יחד 11739, אך פעמים 559 (חצי 1118, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"), 91 ("הוי' אדני האלהים) פעמים 129 ("הוי' הוא האלהים", היחוד של קריאת שמע).

בשני הפסוקים חוזר הביטוי "דבר אל בני ישראל" (העולה 840, אך פעמים מ) וכשמצרפים משה (345) לפעמיים "דבר אל בני ישראל" (1680) מקבלים מה ברבוע (2025), סוד "ונחנו מה" של משה רבינו (וכדלקמן בפנים).

ז ראה ד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" לר"ה מפאריטש וביאוריו.
 ח שמות יג, יט.
 ט ויקרא רבה כט, יא.

מהר סיני לארץ ישראל

"וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר... כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ" - יש קשר ישיר בין הר סיני לארץ ישראל המבורכת בכל טוב, בזכות התורה מגיעים לארץ ישראל.

הר סיני נמצא במדבר שמם, מקום תהו וחורבן, לעומת ארץ ישראל המיושבת. בעולם התהו יש עוצמה אדירה של "אורות מרובים" שאינם מצליחים להתיישב בכלים מתאימים. רק בעולם התיקון האורות מתיישבים ונקלטים היטב בתוך כלים רחבים ומתאימים. המלה "בְּהַר" עצמה (כשם הפרשה) רומזת לאור בהיר, והחידוש הוא שברכת הארץ הטובה מתחילה מהאורות הגדולים של הר סיני, אורות היורדים להתממש בברכה הגשמית של ארץ ישראל.

[לחיות עם הזמן, פרשת בחקתי]

נקמת דם עבדיך

של ארגוני הטרור, שולחי המחבלים ועוזריהם, מסיתים ותומכים בקרב אוכלוסיה עוינת, ופגיעה במשפחות המחבלים (כהריסת בתים או הלאמתם להתיישבות יהודית, שלילת אזרחות וגירוש מן הארץ). נקמה זו היא גם בגדר 'מלחמת מצוה' לפגוע באויב הרוצה לכלותנו¹.

לנקמה יש ערך פשוט של הרתעה, ואילו חוסר תגובה מתפרש כחולשה המזמינה פיגועים ר². מעבר לזה, לאחר שכבוד ישראל הושפל לעפר, באה התגובה הטבעית של הנקמה וזוקפת את הקומה, "ידין בגוים מלא גויות... על כן ירים ראש"³. הנקמה מחזירה את האמון בעצמנו ובחיינו, מתוך בטחון בכח שה' נותן בנו ("הנתן לך כח לעשות חיל"⁴) - תקומת עם ישראל בזקיפות קומה⁵.

הנקמה הראויה מעוררת שמחה, "ישמח צדיק כי חזה נקם"⁶. לפי פנימיות התורה, הנקמה נובעת מספירת הבינה, שממנה מתעוררים 'דינים' והיא היא מקור השמחה. "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקם ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו"⁷ במהרה בימינו אמן.

"גדולה נקמה שנאמר 'אל נקמות ה'"⁸. בדרך כלל, בין אדם לחברו, הנקמה היא מדה רעה – "לא תקם ולא תטר את בני עמך"⁹, ומדת הצדיקים היא "הנעלבים ואינם עולבים"¹⁰. אך ביחס לאויבי ישראל הנקמה היא 'במקומה' הנכון, איננה נובעת מגאות האדם הפרטי אלא מתוך "דוג ברוך"¹¹ על העוול במציאות ומתוך הזדהות עם כלל ישראל. ה' הוא "הנוקם את נקמתנו"¹², וגם עלינו מוטל לנקום את נקמת בני ישראל שהיא נקמת ה'¹³.

במדינה היהודית, הנקמה היא 'תגובה ממלכתית' הולמת ונדרשת מול פיגועי טרור, ועל הציבור לתבוע נקמה (וכאשר המדינה לא ממלאת את תפקידה נוצר 'וואקום' המזמין תהו ובהו). בראש ובראשונה, יש לנקום את דם ההרוגים מיד הרוצחים – עונש מוות למחבלים! מעבר לזה, הנקמה היא פגיעה קשה וכואבת במעגלים נרחבים, בדומה לפעולות תגמול בראשית ימי המדינה – פגיעה בראשי-הנחש

ח ראה רמב"ם הלכות מלכים פ"ה ה"א. רמב"ן במדבר לא, ו ובסוף השגותיו לספר המצוות (וראה ספר עמוד הימיני סימן טז בסופו).

ט ראה אור החיים בראשית לד, לא.

י תהלים קי, וז.

יא דברים ח, יח.

יב "ואולך אתכם קוממיות, בקומה זקופה", ויקרא כו, יג ורש"י.

יג תהלים נח, יא.

יד דברים לב, מג וראה ראב"ע "כי ישראל יעשו נקמה בגוים, והם יכפרו על ארץ ישראל בעבור הדם ששופך בה".

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי המאמרים 'מצוות מסירות הנפש' וגדולה נקמה' בספר **מלכות ישראל**.

א לפי ברכות לג, א.

ב ויקרא יט, יח.

ג שבת פח, ב.

ד ברכות לג, א "במילתה מיהא גדולה היא" ופירש רש"י "במקום שצריכה נקמה דבר גדול הוא".

ה לפי זר ח"א קפד, א.

ו נוסח הברכה לאחר קריאת המגילה בפורים.

ז ראה במדבר לא, ב'ג ומדרש רבה (במדב"ר כב, ב) ותנחומא (מטות ג).

הסיפור החסידי

הנודע ביהודה | מה שלום המתנגד שלי?

רבי יחזקאל לנדא נולד בשנת תע"ד, לרב יהודה סג"ל לנדא הלוי (על שמו קרא רבי יחזקאל לספרו, שו"ת "נודע ביהודה"), ולחיה בתו של רבי אליעזר, אב"ד בדובנא (על שמה נקרא ספרו על הש"ס צל"ח — ציון לנפש חיה). עד גיל אחת עשרה למד אצל רבי יצחק אייזיק סג"ל מלודמיר, ומגיל בר מצוה למד בקלויז בברודי. לצד לימודי הנגלה למד גם קבלה. בגיל 18 נישא לליבא בתו של ר' יעקב'קע מדובנה, התגורר תקופה קצרה בדובנא ולאחר מכן עבר לעיר ברודי. בשנים תצ"ד — תק"ו שימש כדיין בעיר ברודי ונאלץ לעזוב את העיר יחד עם שני דיינים נוספים (בעל 'מאיר נתיבים' ורבי גרשון מקיטוב גיסו של הבעל שם טוב). בשנת תק"ו התמנה לרב הקהילה ביאמפולי, ובתקט"ו קיבל את הרבנות בקהילת פראג, וכיהן בתפקיד זה עד פטירתו. נודע כאחד מגדולי האחרונים, וייסד ישיבה בה היה מוסר ארבעה שיעורים בכל יום, שניים בגמרא ושניים בשולחן ערוך. בשיטתו ההלכתית לא היסס להביע את דעתו, והעמיד כמה הקלות הלכתיות כנגד דעת רבנים אחרים, למשל בהיתר גילוח בחול המועד ובפרשת הגט מקליווא, שהסעירה את העולם הרבני בתקכ"ז. התנגד בתקיפות לתנועת ההשכלה שהחלה בזמנו, ואף מתנועת החסידות הביע הסתייגות, שכן ראה בה חידוש מסוכן. הרבה בתעניות וסיגופים, מיעט בשינה והיה מיצר ונוהג במנהגי אבלות על חורבן בית המקדש וגלות השכינה. הרבה בנתינת צדקה ללומדי תורה. לאחר שנפטרה אשתו לעת זקנותו, העביר את תפקיד ראש הישיבה לבנו ויורשו רבי שמואל סג"ל לנדא אך המשיך לכתוב את תשובותיו עד לזמן פטירתו. כשחלה בשנת תקמ"ח אמר שהוא מקבל עליו מיתתו והוא מוכן להיות כפרת כל עם ישראל. נפטר בי"ז באייר תקנ"ג, ומנוחתו כבוד בפראג.

איש האלקים.

הנער יעקב'קע הלך וסיפר לאביו שהבעש"ט הוא ממש נביא. ואמר לו אביו: הבעש"ט הוא חכם גדול, ומסתמא חקר מבני ביתי ומהנערים היכן התעסקו. אך יעקב'קע היה בהתפעלות גדולה, כיוון שראה בראיה חושית שהבעש"ט לא חקר שום אדם, וכאשר הרבנית שאלה תכף ומיד אמר לה. אמת היא, שגם הגאון ידע שדברי הבעש"ט הם מופת גלוי. אבל היות שלא היה מסכים על דרך הבעש"ט, על כן הקטין זאת בעיני משפחתו.

כשהיה הרב יחזקאל לנדא, ה"נודע ביהודה",

רבה של העיר יאמפאלי, ביקר אצלו הבעש"ט כמה פעמים. הרבנית של ה"נודע ביהודה" היתה שארת בשרו של הבעש"ט, והיתה לה אמונת צדיקים בו. פעם אחת אבד לרבנית תכשיט יקר, שהיה שווה סך גדול. כמה ימים לאחר שאבד התכשיט הגיע הבעש"ט ליאמפולי, והלכה הרבנית עם בנה יעקב'קע ובקשה את הבעש"ט שיאמר לה ברוח קדשו היכן נמצא התכשיט. אמר לה הבעש"ט שעל תקרת ביתם, בעליית הגג, יש סל עם מוכין, שיחפשו שם וימצאו. הלכו וחפשו ומצאו כדבר

אכן מילא את תפקידו בכך ושמר על תנועת החסידות. בהקשר לכך יש להוסיף את דברי רבי חיים מצאנז, כי לפני ירידת נשמת הבעל שם טוב לעולם התנגדו המלאכים לירידת הנשמה מחשש שתחזיר בתשובה את כל כלל ישראל. כבר מנוי וגמור היה שלא להוריד את נשמת הבעל שם טוב לעולם, עד שאמרה נשמת הנודע ביהודה שהיא תרד לעולם להתנגד לשיטתו. נמצא כי בזכות הנודע ביהודה זכינו להתגלות אורו של הבעל שם טוב! שימוש החכמים שנהג הנודע ביהודה בבעל שם טוב מבטא את שמירת הקליפה, ואילו עזיבת הבעש"ט את ביתו של הנודע ביהודה מסמלת את התגלות הפרי (אם כי מעניין לראות, כי את הליכתו מנמק הבעל שם טוב דווקא בטעמו של הנודע ביהודה – חשש מביטול תורה...)

מלבד מחלוקתם וחלוקת הכבוד שלהם, ניתן לומר כי הם חולקים ביניהם גם את העולם: הלא שלישי מן העולם עומד על ה'נודע ביהודה', ועל מי יעמדו שני השלישים הנותרים?

בעוד ה'נודע ביהודה', שהיה פוסק חשוב ועסק בעיקר בהתנהלות היהודי בעולם המעשה, היה הבעל שם טוב דמות של 'עבודה', תפילה ודבקות. ניתן להסיק מכך אם כן, כי שלישי העולם השייך ל'נודע ביהודה' הינו שלישי המוטבע שבנפש – חלק הרגליים מהקומה השלמה – וחלקו של הבעל שם טוב הוא כנגד המורגש – הגוף והלב. שלישי המושכל, הראש, הוא כנגד שורש אדמו"ר הזקן שבבעל שם טוב, שהתפתח שני דורות מאוחר יותר. על פי הקבלה זו, השלישי העומד על הנודע ביהודה, הוא דווקא השלישי התחתון – עליו עומדים שני השלישים החסידיים שמעליו...

כשסיפר זאת רבי שלמה זלמן מקאפוסט, בעל ה"מגן אבות", הוסיף לבאר שבאמת זהו מופת נמוך ושפל להראות אות בתכשיטי אשה. אלא רק מפני שהמופת היה לפני המתנגדים על שיטתו, עשה זאת. הבעש"ט התבטא על ה'נודע ביהודה': "שליש מהעולם עומד על הפסטרנאק [רזה, צנום] הזה... ונהג לשאול: "מה קורה עם המתנגד שלי?". אף ה'נודע ביהודה" שהיה חולק על הבעש"ט, מכל מקום היה חולק לו כבוד. מסופר שכאשר הזדמן הבעש"ט לפראג, ביקש ה'נודע ביהודה' שיתאכסן אצלו והבעש"ט הסכים. ה'נודע ביהודה' שימש לפני הבעש"ט, אך הבעש"ט לא רצה להתעכב אצלו מפני שיש להנודע ביהודה ביטול תורה מכך. התנהגותם של הנודע ביהודה והבעל שם טוב זה עם זה, מהווה מציגה מופלאה של 'חולק מחלוקת' עם 'חולק כבוד'. הנודע ביהודה התנגד בחריפות ל"לשם יחוד" שטבע הבעש"ט בפרט, ולכל דרכו בכלל מפני שנראתה לו כמעודדת ביטול תורה. אך עם זאת, אירח הנודע ביהודה את הבעל שם טוב מספר פעמים ואף שימשו, הבעל שם טוב מכנה אותו בחיבה "המתנגד שלי".

מן הכינוי הזה ניתן ללמוד, כי אפילו התנגדותו עצמה משמחת את הבעש"ט במובן מסוים ומסייעת לו בדרכו המיוחדת. כיצד אפשר להבין זאת? את היחס שבין החסידות למתנגדיה ניתן להמשיל ליחס של קליפה ופרי. אומנם כאשר רוצים להפיק תועלת מן הפרי, יש להסיר ממנו את קליפתו ולהשליכה. אך לפני כן, בתחילת גדילתו, מהווה הקליפה שומר נאמן מפני מזיקים ופגעים שונים ויש להכיר לה טובה על כך. הנודע ביהודה, שהיה מראשוני המתנגדים,

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

איך להפטר מחובות

אנחנו עומדים בפני מעבר דירה. נשמח לברכת הרב למעבר וכן לברכה שכל החובות שהצטברו מתוך כך יעלמו במהרה.

מענה:

בטח שהמעבר יהיה בשמחה ובטוב לבב מרוב כל – "משנה מקום משנה מזל" לטובה ולברכה.

על ידי התקשרות הדעת בחוזה לה' ולשליחות בחיים החו"ב נעלם (הברקת החכמה והסברת הבינה אינן נחשבות במקום הדעת, בסוד "שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך") – אין עוד חובות רק זכויות ותולדות...

מענה:

לעצם העניין, לא היית ממליץ לבת שלי לקחת חלק במחזה המדובר. הקטע שהזכרת, בו מוצגת ה"אנושיות" וכו' של הגרמנים, חוטא לאמת ונובע מרצון ומנטליות לא יהודיים שנעים בין נאיביות לאבסורד. הרבי הדגיש כמה פעמים את צווי התורה "זכור את אשר עשה לך עמלק" בנוגע לגרמנים, שהיו אחראים יחד כאומה לפשעים המזעזעים והבלתי אנושיים בשואה.

ככלל, כדאי ונכון לקחת חלק רק בדברים שאת יכולה להזדהות אתם לגמרי, החל משלב המחשבה וכלה במעשה. בהצלחה בהמשך הדרך.

השתתפות בהצגה על השואה

במסגרת עבודתי כשחקנית אני אמורה לשחק בהצגה על קורות חייהן של קבוצת נשים יהודיות בברלין במהלך מלחמת העולם השנייה. בתפקיד אותו אני מגלמת אין בעיות של חוסר צניעות, אם כי קשה לומר שדעתם של חכמים תהיה נוחה מכל סצנה וסצנה בהצגה. עניין נוסף הוא שבקטע מסויים בהצגה מוצגת זווית "אנושית" ו"מתחרטת" של חלק מהגרמנים, דבר שגרם לי להרגיש לא בנוח.

אציין שמצד אחד אני נמצאת במודעות של שליחות ומנסה להשפיע ולהאיר לצוות השחקנים את נקודת האמונה בה' שבכל הסיפור ובכלל מנסה להכניס כמה שיותר אידישקייט. מצד שני אני מרגישה לא שקטה בגין הדברים שמניתי לעיל.

אודה לעצת הרב.

איך נחצה אבא?

שיבנה במהרה המקדש, אנו מצינים את היום רק באכילת מצות, זכר לפסח השני.

מכירים עוד חג כזה? האם נתקלתם בראש השנה נוסף או ב'סכות שני'? ההזדמנות הנוספת שמורה לחג הפסח. ליל הסדר בארץ מצרים היא בעצם עבודת ה' הראשונה של עם ישראל. צלית הפסח ואכילתו בליל ט"ו ניסן היו המצוות הראשונות שהצטוונו, וכבר כמעט על ההתחלה יש כאלו שמפספסים את ההזדמנות...

מה אני לומד מכך? שאין דבר כזה אבוד. בדרך כלל העקרון הוא "עבר זמנו – בטל קרבנו". זהו, עליך להמתין לשנה הבאה. אבל אותם אנשים טמאים שהתייצבו לפני משה רבינו לא ותרנו. "למה נגרעו?", הם תובעים. מה, אנחנו לא יהודים? לא מגיע לנו?

מה אני לומד מאותם אנשים? שמי שלא מותר, שמתעקש ולא מתאש – מקבל! ה' משנה עבורו את הכללים

"נא להגיש את המבכנים. תם הזמן!".

אצל הרב שלומי "תם הזמן" זה תם הזמן, בלי פלפולים ובלי תוספות. התחנונים הרגילים לא מועילים. מי שלא הספיק כנראה לא שולט בחמך כמו שצריך, וממילא החסרים בתשובות על טפס המבחן שלו משקפים את ידיעותיו. אבל הפעם ארע מקרה חריג: בדיוק כשהכריז הרב שלומי את משפט הסיום נשמעו דפיקות בדלת, ובפתח נצב בפנים אדמות ומזעזעות חיימקה. "מצטער, הרב, מקרה חרום בבית", הצלחנו לשמע. ההמשך כבר התרחש מחוץ לפתח, כך שלא שמענו מלה מהנאמר, אבל את הפנים הצוהלות של חיימקה ראינו מיד כעבר דקה.

"מה קרה? מה נשתנה?", שאלנו את הרב שלומי. "זה כבר משהו אחר". סתם ולא פרש...

דמה נא?

ביום ראשון הקרוב, י"ד באיך יחול פסח שני. בזמן שבית המקדש קיים, משמש יום זה תחנה נוספת להקרבת קרבן הפסח עבור אלו שלא יכלו להקריב אותו בחג הפסח. כיום, עד

מְרַגֵּשׁ כָּלוּם. אֲנִי רוֹצֶה מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל
בְּכּוֹנֵה, אוֹמֵר כָּל מְלָה וּמְלָה מִהֶסְדוֹר,
אָבֵל הַלֵּב נִמְצָא בְּמָקוֹם אַחֵר. לֹא נִפְתַּח,
קִשָּׁה כְּמוֹ בְּלוֹק...

אָבֵל יֵשׁ מְקָרִים קִשִּׁים מְאֹל, כִּי גַם
בְּמִצָּב אָטוּם שֶׁל טֶשֶׁטוּשׁ אֲנִי עוֹד עַל
הַמְסָלוּל. לֹא יִרְדְּתִי מֵהֶדְרֶךְ. מִי שֶׁנִּמְצָא
בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה כְּבָר נִמְצָא בְּמִצָּב קִשָּׁה
יוֹתֵר. הוּא אֵינּוּ אָטוּם, אֶלֶּא אָבוּד.
מְכַשִּׁיר הַנוּוֹט שֶׁלוֹ אֵבֵד אֶת הַקְּלִיטָה
וְהַסְמָן מִסְתַּוְּבֵב סָבִיב עֲצָמוֹ... אוֹתוֹ
'רְחוֹק' כְּבָר שׁוֹכֵחַ שֵׁישׁ תּוֹרָה וְשֵׁישׁ
מִצְוֹת, אָבֵל בְּאַמֶּת גַּם הוּא אֵינּוּ אָבוּד,
גַּם לוֹ נִתְּנָת הַזְּדֻמְנוֹת שְׁנֵיהֶם.

מִצָּבוֹ שֶׁל מִי יוֹתֵר חֲמוּר מִמֶּנּוּ? מִי
שֶׁכִּלְל אֵינּוּ מְעַנֵּן לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ. הוּא
לֹא אֵבֵד אוֹתָהּ, הוּא פְּשׁוּט בּוֹחֵר שְׁלֹא
לְלַכֵּת בָּהּ. זֶה נִקְרָא מְזִיד, מִי שֶׁעוֹבֵר עַל
רְצוֹן ה' מִתּוֹךְ יְדִיעָה וְחֹסֵר אֲכַפְתָּיוּת.
יֵשׁ מְקָרִים חֲמוּרִים בָּהֶם נַעֲשׂוֹת אוֹתָן
עֲבֻרוֹת בְּדוּקָא, בְּמִטְרָה לְהַכְעִיס
וּלְהַרְגִּיז. הוּא לֹא סֵתֵם "בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה",
אֶלֶּא בְּרְחוֹק הֵבֵא מִתּוֹךְ "לְכֶם", מִתּוֹךְ
יְדִיעַת חֲמֻרַת הָאִסוּר. הֵאֵם אָדָם כָּזֶה
אָבוּד? גַּם לֹא. פֶּסַח שְׁנֵי נוֹתָן גַּם לוֹ
הַזְּדֻמְנוֹת נוֹסְפָת.

שִׂיא הַרְחוֹק הוּא כְּאֲשֶׁר הַחֲטָא
מִשְׁתַּרְשֵׁשׁ אֶצֶל הָאָדָם וְהוֹפֵךְ אֶצְלוֹ
לְרִגְלוֹת. כָּעֵת הוּא מְשַׁכְּנֵעַ שְׁלֹא רַק
הוּא הַשּׁוֹנֵה, הַיּוֹצֵא מִן הַכִּלְל, אֶלֶּא כֹּה
הִיא הַהִתְנַהֲגוּת הַרְגִּילָה וְהַרְצוּיָה. מִכָּאן
מִתְרַחֶבֶת הַטְּעוֹת וְהוֹפְכֶת לְנַחֲלַת הַכִּלְל.

וּמוֹסִיף מִצְוָה מִיַּחַדָּת בַּתּוֹרָה בְּזִכּוֹתוֹ!
אֲזַ עֵקֶשׁנוֹת הִיא לֹא תְמִיד מְדָה טוֹבָה,
אָבֵל כְּאֲשֶׁר מְדַבֵּר בְּעִנְיֵי קִדְשָׁה – הִיא
הוֹפְכֶת לְמִבְרָכָת!

אֲרַבֵּעַ נְפִילוֹת דֵּל חֶטָא

אוֹתָם אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ בַּתְּבִיעָה לַמִּשָּׁה
רַבֵּינוּ הָיוּ טְמֵאִים. הֵם עָסְקוּ בְּקַבּוּרַת
מֵת מִצְוָה וְנִטְמְאוּ בְּטִמְאַת הַמֵּת, וְלָכֵן
נִאָּסְרוּ בְּהַקְרַבַת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ. אָבֵל
כְּאֲשֶׁר מִשָּׁה רַבֵּינוּ מִבְּשֵׁר לָהֶם עַל
הָאֲפָשְׁרוֹת הַמִּיַּחַדָּת שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם הוּא
מוֹסִיף לְרִשְׁמִימָה עוֹד נִמְעָנִים, וְכֵן הוּא
אוֹמֵר: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טְמֵא לְנַפְשׁ
אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה לְכֶם אוֹ לְדַרְתֵּיכֶם".
מִי שֶׁמְדַיֵּק בְּפֶסֶק מְזִידָה בּוֹ לֹא פָּחוֹת
מֵאֲרַבְּעָה מְקָרִים שׁוֹנִים: "טְמֵא לְנַפְשׁ",
"בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה", "לְכֶם", "לְדַרְתֵּיכֶם".

הַמְקָרָה הָרֵאשׁוֹן הוּא שֶׁל מִבְּקִשֵׁי
הַבְּקִשָּׁה: מִי שֶׁנִּטְמָא. מָה זֶה אוֹמֵר לִי
הַיּוֹם? טְמֵאָה הִיא מִצָּב שֶׁל אֲטִימוֹת.
הַלֵּב שֶׁלָּנוּ חַי וְפוֹעֵם וְגַם הַמֵּחַ עוֹבֵד
לֹא הַפְּסָקָה, אָבֵל יֵשׁ מִצָּב שֶׁהַפְּעִילוֹת
שֶׁל שְׁנֵיהֶם אֵינָה מְרַגְשֶׁת. מִתִּי? כְּאֲשֶׁר
הֵם מִתְפַּסִּים בְּמַעֲטָה הַמְסַתֵּיר אוֹתָם.
מִכִּירִים מִצָּב שֶׁל עֵיפּוֹת בּוֹ מְנַסִּים
לְהַסְבִּיר לְכֶם מִשֶּׁהוּ וְאִתָּם פְּשׁוּט לֹא
קוֹלְטִים? זֶהוּ סוּג שֶׁל "טְמֵמוֹם הַמֵּחַ".
וּמָהוּ "טְמֵמוֹם הַלֵּב"? אֲנִי מִבִּין הֵיטֵב
אֶת מָה שֶׁמְסַבֵּר לִי אָבֵל לֹא מִצְּלִיחַ
לְהִתְחַבֵּר אֵלָיו. אֲנִי מְסַגֵּל לְשִׁמְעַת בְּשׁוֹרָה
טוֹבָה וּמְשַׁמַּחַת, אָבֵל הַלֵּב שְׁלִי לֹא

זוכה להקרא בשם זה. הנס עליו מספר בגמרא נקשר עם עוד משפט מפר, הנאמר בעתות צרה. בשעה שאנו מתקשים לזהות תקנה בדרך הטבע ואנו נזקקים לישועה שממית המשפט הממלץ הוא: "אלקא דמאיר ענני". אז הנה לנו דמות של "אין מצב אבוד!". אגב, עוד עבדה מעניינת: מעות הצדקה שנאספו ברחבי הגולה בדורות האחרונים עבור ענני ארץ ישראל נקראו "קפת רבי מאיר בעל הנס", וגם צדקה זו נקשרת עם סגלות לישועה מצרה.

ומהי הקביעה הכי חשובה ששמענו מרבי מאיר? שכל יהודי, גם מי שנפל לחטא החמור ביותר, נקרא בנו חביבו של ה' יתברך! "בנים אתם לה' אלקיכם" – בין כה ובין כה קרויים בנים!

שנזכה לראות בכל יהודי בן יחיד של ה'! שבת שלום ומברך!

5?

בדמיונו משכנע הטועה כי כה היה מאז ומעולם וכי על כלם לסגל את אותה התנהגות רעה. זה כבר מצב בו הדרך הרחוקה הפכה להיות "לדויתכם". אבל... גם למי שנפל לשבוש זה יש סכוי בפסח שני!

בין כה קרויים בנים

במוצאי שבת יחול עוד ארוע חשוב: י"ד איך הוא לפי המסורת גם יום הלולתו של רבי מאיר בעל הנס. כל ארוע שמתרחש הוא בהשגחה פרטית, כל שכן כאשר מדבר בארוע של צדיק, ולכן יש קשר בין "אין מצב אבוד" של פסח שני עם דמותו הפלאית.

למה אני מכנה את רבי מאיר 'דמות פלאית'? האמת, לא אני התחלתי עם זה... הכנוי הריוח בעם ישראל לרבי מאיר הוא "בעל הנס". לאברהם אבינו ארעו נסים, ליצחק וליעקב ולמשה רבינו, אבל מבין כלם דוקא רבי מאיר

חיפוש טעמים הגיוניים למצוות – טעמים

טבעיים, חברתיים ונפשיים, המובנים גם בשכל האנושי – נתפס בדורות הקודמים כדרך לקרב את התורה אל האדם, לפתוח את לבו אליה ולהחיות את קיום המצוות. דווקא החסידות, התובעת את התעוררות הלב ואת החיות בעבודת ה', הדגישה ש"כל מצותיך אמונה", שהתורה ומצוותיה נשגבות משכל אנוש ויש לציית לפקודות ה' ללא כל הרהור. לכן, אפילו את ה"משפטים", שיש להם טעם שכלי גלוי, ראוי לקיים כ"חוקים" שלמעלה מטעם ודעת – לא בגלל הטעם המובן שלהם, אלא כי הם רצון ה'.

ועם זאת, החסידות נותנת מקום גם ללבו ולחושיו של האדם, שככל שיתקן, יעדן ויכוון אותם יוכל לגלות מתוכם את רצון ה'. טעמי התורה המובנים אכן אינם הסיבות המקוריות של המצוות וגם לא ראוי שיהיו המניעים לקיומן, אך כאשר משתעבדים לתורה ולמצוות, לימוד התורה והעיסוק בטעמיה מיישר את שכלו ולבו של האדם ומקרב אותם אל הרצון והחכמה האלקיים. **מצוה** יש לקיים כפקודה, גם ללא הבנה, כשעל גביה שורה **אמונה**. אך מעבר לכך, כל מצוה פועלת **תיקון** – היא באה לחולל שינוי באדם ובעולם, להלביש בתוכנו את אור ה', רצונו וחכמתו, ולקרב אותנו אליהם יותר ויותר.

אחד המאפיינים המרכזיים של תורת החסידות, כפי שמלמד הרב גינזבורג, הוא המאמץ לתת לאמונה התמימה והטהורה שפה עדכנית, מובנת בשכל ונוגעת ללב. היחס המורכב לטעמי המצוות חורז את השיעורים והמדורים, במיוחד בהקשר של מצות השמיטה – המצוה המיוחדת של השנה הזו, בה פותחת פרשת השבוע.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:
079-9211452 או 02-5434297 - המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ש	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ך